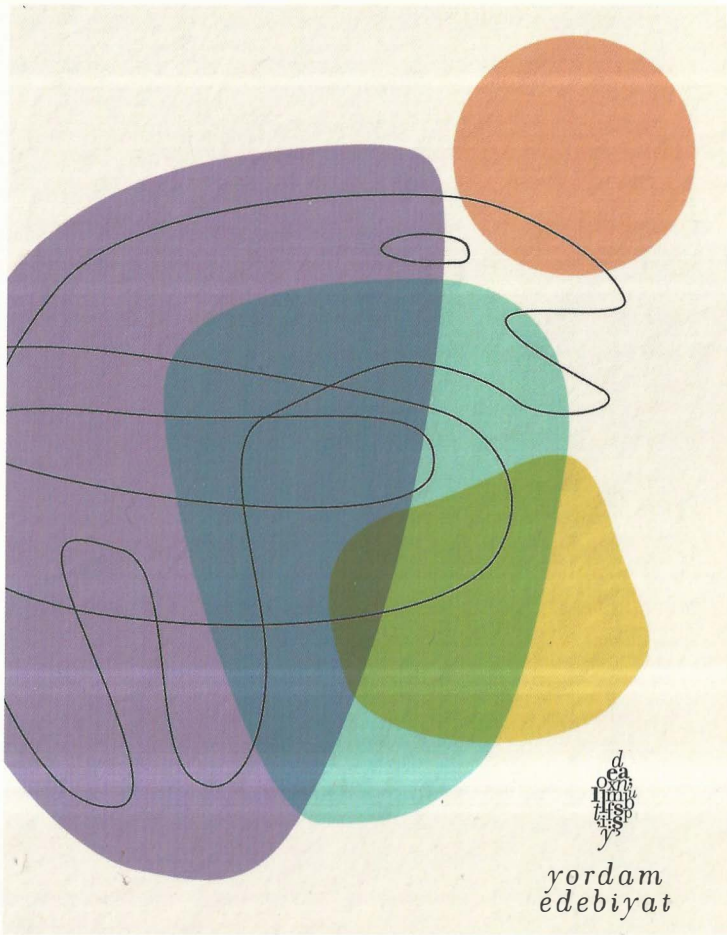
PETER SCHLEMIHL'İN TUHAF HİKÂYESİ

ADELBERT VON CHAMISSO

BİR SOLUKTA KLASİKLER



yordam edebiyat

Türkçesi: Sabahattin Ali

Sabahattin Ali Çevirilerini Sunarken

Şiirlerini, öykülerini ve romanlarını severek okuduğumuz Sabahattin Ali (25 Şubat 1907 - 2 Nisan 1948), Almancadan yaptığı çevirilerle de edebiyatımıza katkıda bulunmuştur. Bir Solukta Klasikler dizisinde onun iki güzel çevirisine, sunuş yazılarıyla birlikte yer veriyoruz: Adelbert von Chamisso'dan *Peter Schlemihl'in Tuhaf Hikâyesi* ile E. T. A. Hoffmann'dan *Duka ile Karısı*.

Okurlara ilk kez 1943'te, Ankara Maarif Vekilliği yayını olarak ulaşan bu metinler, *Üç Romantik Hikâye* başlığı altında tek bir kitapta toplanmıştı. Ortak özellikleri Alman romantik edebiyat çığırının belli başlı temsilcilerinin kaleminden çıkmış olmalarıydı. Kitabın iç kapağında ise, "Devlet Konservatuvarı Dramaturgu S. ALİ tarafından tercüme edilmiştir" notu yer almaktadır. Sabahattin Ali, 1939'dan itibaren Devlet Konservatuvarında, önce yönetmen Karl Ebert'in asistanı, ardından dramaturg olarak çalıştı. Maarif Vekilliği bünyesinde çıkan çevirileri işte bu dönemin ürünlerindendir.

Keyifle okumanız dileğiyle...

Sabahattin Ali'nin Almanca aslından çevirdiği *Peter Schlemihl'in Tuhaf Hikâyesi*'ni (özgün adı: *Peter Schlemihls wundersame Geschichte; Peter Schlemihl'in Acayip Sergüzeşti*) yayıma hazırlarken, çevirinin 1943 tarihli baskısını esas aldık. Sabahattin Ali'nin üslubunu ve sözcük tercihlerini koruduk. Bununla birlikte, metne günümüzün yazım kurallarını uyguladık, okurların anlamakta güçlük çekeceğini düşündüğümüz eskimiş sözcüklerin yanına köşeli parantez içinde bilinen anlamlarını yazdık.

Yordam Edebiyat: 98 • **Peter Schlemihl'in Tuhaf Hikâyesi**
Adelbert von Chamisso • ISBN 978-605-172-406-5
Türkçesi: Sabahattin Ali • *Kapak ve İç Tasarım:* Savaş Çekiç
Birinci Basım: Kasım 2020

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: Uniprint Basım Sanayi ve Tic. A.Ş. (Sertifika No: 45256)
Ömerli Mah. Hadımköy-İstanbul Cad. No: 159
Hadımköy Arnavutköy 34555 - İstanbul
Tel: 0212 798 28 40

BİR SOLUKTA KLASİKLER

ADELBERT VON CHAMISSO

PETER SCHLEMIHL'İN TUHAF HİKÂYESİ

ÖYKÜ

TÜRKÇESİ
SABAHATTİN ALİ

yordam edebiyat

Adelbert von Chamisso

Sabahattin Ali

Alman romantikleri arasında mühim bir yeri olan, şiirleri ve Alman halk masallarından alınmış manzum hikâyeleri bugün bile tazeliğini muhafaza eden ve yaşayan, bir hikâyesiyle kendini bütün dünyaya tanıtan Adelbert von Chamisso, 30 ikincikânun [Ocak] 1781'de Fransa'da, Fransız ana ve babadan dünyaya gelmiştir. Ailesinin mülkü olan ve ihtilal sırasında yerle bir edilen Boncourt şatosu hakkında yazdığı bir şiirle, burada geçen çocukluğunu anan şair, Fransızlığını hiçbir zaman unutamamış, fakat bütün öteki romantiklerden daha çok Alman ruhunu benimsemiş, Alman halk edebiyatına girmiş ve bu pınardan aldığı ilhamla eserler yaratmıştır.

İhtilal yüzünden yurdunu bırakıp Almanya'ya kaçan ailesi, adamakıllı fakirleşmiş ve şehirden şehire dolaştıktan sonra Berlin'e yerleşmişti. 1797 senesinde oğulları Adelbert'i Prusya Kraliçesi Luise'nin maiyetine verdiler. Adelbert Fransız lisesini bitirdi, Prusya ordusuna girdi ve yirmi yaşında teğmen oldu. Her zaman üzüntü ile hatırladığı beş senelik bir kışla hayatı başladı. Fakat ruhu askerliğe alışmıyordu. Kâh geçit resmine giderken kılıcını unutuyor, kâh bölüğünü bulamıyor ve alay komutanından azar işitiyordu. Sonra etrafından gördüğü yabancı muamelesi, Fransa'ya da Almanya'ya da bağlanamamak duygusu da onu üzüyordu. Buna rağmen bu teğmenlik senelerini de boş geçirmemiş, odasında Homeros'u inceden inceye tetkik etmiş, etrafına topladığı edebiyatçı arkadaşlarıyla sanat

bahisleri üzerinde konuşmuş, ilk zamanlarda Fransızca, sonraları Almanca olarak yazdığı şiirlerini okumuştu. E. T. A. Hoffmann ile, Fouque ile, Hitzig ve Varnhagen ile tanışmış, onlarla birlikte "Kutup Yıldızı" diye bir şairler birliği kurmuştu.

Bu sırada kıtası ile beraber cepheye gitti, Fransızlara esir düştü, sonra serbest bırakıldı, Paris'e giderek, oraya dönmüş olan annesiyle babasını aradı. Fakat her ikisinin de ölmüş olduğunu öğrendi. Zavallılar senelerden beri oğullarını çağırmışlar, fakat o, Alman ordusundan ayrılamamıştı. Bu sefer vatanında, Fransa'da kendisini yabancı hissetti. "Nerede olursam olayım, vatanımı arıyorum." diyor, böylece, Almanya'da da, Fransa'da da gönlünde bir boşluk duyduğunu anlatıyordu. Berlin'e döndü, işsiz güçsüz, başı yerde, karanlık günler geçirdi. Kendisini Fransa'da bir lise öğretmenliğine çağırdılar. Fakat bu iş daha olmadan bozuldu. Chamisso Paris'te kaldı, burada bulunan Alman şairlerinden A. W. Schlegel ve Uhland'la ahbaplık etti. Bunlar onu Madam de Staël ile tanıştırdılar. Bir müddet bu kadınla birlikte dolaştı. Nihayet Protestan Almanya'dan başka bir yerde rahat gönülle yaşayamayacağına kanaat getirdi. Kendisine meslek olarak tabii ilimleri seçti. 1812'de, otuz iki yaşında, Berlin Üniversitesinde tıp tahsiline başladı. Bu sırada Napolyon'a karşı ayaklanan Almanya'da vaziyeti daha güçleşti. Hem ecnebi istilasına uğrayan Almanya'yı vatan biliyor, bu Korsikalıya karşı gönüllü yazılmak istiyor, hem de Almanların Fransızlar hakkında söyledikleri hakaret, alay dolu sözlerden yüreğinin parçalandığını hissediyordu. İşte bu günlerde, (1813) tercümesini sunduğumuz "Peter Schlemihl'in Acayip Sergüzeşti"* adlı hikâyesini yazdı. Gölgesini kaybeden bir adamın macerasında kendi ruhunun dertlerini aksettirdi. Gerçi Chamisso bu eserinde böyle bir maksat güttüğünü inkâr et-

* Yordam Edebiyat basımında öykü *Peter Schlemihl'in Tuhaf Hikâyesi* adıyla kitaplaştırıldı.

mişse de, hikâyede kendi üzüntülerinin izi bulunduğu açıkça görülmektedir. Bir dostuna yazdığı mektupta hikâyenin nasıl meydana geldiğini şöyle anlatıyor: "Bir yolculukta şapkamı, bavulumu, eldivenlerimi, kısacası yanımda neyim var neyim yoksa hepsini kaybettim. Fouque, 'Gölgeni kaybetmedin mi?' diye sordu. Böyle bir şey olacak olsa ne olurdu diye düşündük. Sonra bir gün La Fontaine'in bir kitabını okuyorduk, burada kibar bir adamın bir toplantıda cebinden, oradakilerin istediği bir sürü eşya çıkardığı yazılıyordu. Ben de tatlı dille 'istenecek olsa bu adam herhalde cebinden atla araba bile çıkaracak,' dedim. İşte böylece 'Schlemihl' tastamam hazırdı. Kırlık bir yerde boş vaktim varken yazmaya başlayıverdim."

Fakat buna rağmen, belki kendisi de farkına varmadan ve istemeden, etrafının ona karşı vatansızlığından dolayı aldığı tavırdan duyduğu teessürü, burada şairane bir şekilde dile getirmiş oldu. İnsanların boş bir şeye, bir gölgeye ne kadar ehemmiyet verdiklerini, bu yüzden insanı nasıl bedbaht ettiklerini gösterdi. Kitap derhal meşhur oldu, bütün Avrupa dillerine, daha sonra Çinceye bile tercüme edildi. Chamisso da, "Schlemihl" gibi, tesellisini tabii ilimlerde buldu. 1815 senesinde, Rus kontlarından Romanzof'un keşif heyetine girerek dünyayı dolaşmaya çıktı. Bütün Pasifik adalarını gezdi, oraların bitkilerini tetkik etti. Kalın bir cilt halindeki seyahat notları bugün bile merakla okunacak bir eserdir.

Nihayet Almanya'ya ve oradaki hayata ısındı, 1819 senesinde Berlin Üniversitesi ona doktorluk payesi verdi. Daha sonra ilim akademisi azalığına [üyeliğine] yükseldi, Berlin nebatat bahçesinde daimî bir vazife aldı.

Bu sırada Alman edebiyatının en güzel lirik eserlerinden olan şiirlerini yazdı. Halk masallarından aldığı mevzuları manzum hikâyeler şeklinde işledi; hele dünya seyahatinden edindiği intibalarla yarattığı ve ıssız bir adada senelerce ka-

lan bir adamın halini anlatan "Salas y Gomez" adlı uzun şiir, kanaatimizce, bütün dünya edebiyatının incilerinden biridir. 1831'de toplu bir halde neşrettiği [yayınladığı] şiirleri üst üste basıldı; fakat müzmin bir bronşit sağlığını adamakıllı sarıyordu. Yedi sene bu dertle uğraştıktan sonra, pek sevdiği genç karısının ölümü onu büsbütün hırpaladı. Dört gözle ölümü beklemeye başladı ve karısından bir sene kadar sonra, 21 Ağustos 1837'de öldü.

1

KAZASIZ BELASIZ, fakat benim için pek yorucu olan bir deniz yolculuğundan sonra nihayet limana geldik. Sandal karaya yanaşır yanaşmaz ufak tefek eşyamı bizzat yüklendim ve kaynaşan halkı yararak, önünde bir tabela asılı duran ve karşıma ilk çıkan mütevazı bir binaya girdim. Bir oda istedim. Otelin hizmetçisi beni bir bakışla süzdü ve tavan arasına götürdü. Taze su getirttim ve Herr Thomas John'u bulabileceğim yeri güzelce tarif ettirdim: "Şimal [kuzey] kapısının önünde, soldaki ilk köşk; büyük, yeni bir bina, kırmızı ve beyaz mermerden birçok sütunları var!.." Âlâ... Vakit erkendi. Hemen bohçamı açtım, yeni çevirttiğim siyah redingotumu çıkardım, en iyi elbiselerimi temizce giydim, tavsiye mektubunu cebime koydum ve benim mütevazı ümitlerime yardım edecek olan adama gitmek için yola düzüldüm.

Uzun şimal yolundan* yukarı doğru gidip şehrin kapısına varır varmaz yeşillikler arasında sütunların parladığını gördüm ve 'demek ki burası!' diye düşündüm. Ayakkabılarımın tozunu mendilimle sildim, boyunbağımı düzelttim, Allaha sığınıp çıngırağın ipini çektim. Kapı hemen açıldı. Avluda bir istintak [sorgu] geçirdim, fakat kapıcı geldiğimi haber verdi ve ben, Herr John'un, birkaç misafiri ile birlikte bulunmakta olduğu parka çağrılmak şerefine nail oldum. Göbekli ve memnun halinden

* Vakanın geçtiği yer Hamburg sanılıyor. Adı geçen Şimal Kapısı ve Şimal Yolu, bu şehirdeki Manastır Kapısı ile Lübek İstasyonu arasındadır.

kendisini derhal tanıdım. Beni gayet iyi bir şekilde, bir zengin bir fukarayı nasıl karşılarsa öyle karşıladı, hatta bana döndü, mamafih diğer misafirlerine arkasını çevirmedi ve uzattığım mektubu elimden aldı. "Ha, biraderden, uzun zamandır kendisinden bir haber alamamıştım. Herhalde sıhhattedir ya?" dedi. Cevabımı beklemeden misafirlere dönerek devam etti: "Şurada..." Mektupla bir tepeyi işaret etti. "Şurada yeni binayı inşa ettireceğim!" Mektubun mührünü açtı, fakat zenginlik meselelerine intikal eden mükâlemeyi [diyaloğu] kesmedi: "Hiç olmazsa bir milyonun sahibi olmayan kimse," diyordu. "Kelimeyi mazur görünüz, itin biridir."

"Aman ne kadar doğru!" diye taşkın bir hisle bağırdım. Bu onun hoşuna gitmiş olmalıydı ki bana gülümsedi ve:

"Burada kalın, sevgili dostum, biraz sonra belki bu mesele hakkında ne düşündüğümü size söyleyecek vaktim olur!" dedi ve mektubu gösterdi. Sonra onu cebine soktu ve tekrar misafirlerine döndü. Genç bir kadına kolunu uzattı, diğer baylar diğer güzellere yanaşıyorlar ve uygun olanlar birbirlerini buluyorlardı, açılmış güllerle çevrili bir tepeye doğru yola çıkıldı.

Ben arkadan gidiyor ve hiç kimseyi taciz etmiyordum. Çünkü kimsenin bana aldırış ettiği yoktu, misafirler pek neşeliydi. Cilveler, şakalar yapılıyor, bazen hafif şeylerden mühim bir tavırla, çok kere de mühim şeylerden hafif bir tavırla bahsediliyor ve bilhassa orada mevcut olmayan dostlarla onların vaziyetlerine dair pek keyifli nükteler yapılıyordu. Ben orada bütün bunlardan birçoğunu anlayamayacak kadar yabana ve böyle muammalarla meşgul olmayacak kadar dertli ve kendi içime çekilmiş idim.

Gül bahçesine gelmiştik. Bugünün melikesi olduğu anlaşılan güzel Fanny inat ederek çiçekli bir dalı bizzat

koparmak istedi, bir diken kendisini yaraladı ve koyu güllerden geliyormuş gibi, ince elinin üzerinde al kanlar belirdi. Bu hadise bütün misafirleri harekete getirdi. İngiliz yakısı arandı, yanımızda bizimle beraber gelen, fakat benim o ana kadar fark etmemiş olduğum sessiz, zayıf, sıska, uzunca boylu, yaşlıca bir adam, elini hemen eski usul gri tafta ceketinin vücuduna yapışık olan yan cebine soktu, oradan küçük bir cüzdan çıkardı, açtı ve kibar bir reverans yaparak genç kadına istediği yakıyı uzattı. Kadın bunu, verene dikkat etmeden ve teşekkürsüz aldı. Yara sarıldı ve tepeye tırmanmaya devam edildi. Bunun arka tarafından, parkın yeşil labirenti üzerinden, uçsuz bucaksız okyanusa açılan manzara seyredilmek isteniyordu.

Manzara hakikaten büyük ve muhteşemdi. Ufukta koyu renkli sularla gökyüzünün maviliği arasında parlak bir nokta göründü. John: "Bir dürbün verin!" diye bağırdı. Ve onun çağırması üzerine ortaya çıkan hizmetkârlar henüz kımıldamaya vakit bulamadan gri elbiseli adam tevazu ile eğilerek elini ceketinin cebine soktu, oradan güzel bir Dollond dürbünü* çıkarmış ve Herr John'a vermişti. Herr John dürbünü hemen gözüne götürerek misafirlere, görünen şeyin dün hareket eden ve aksi rüzgârlar yüzünden limanın ağzında kalan gemi olduğunu haber verdi. Dürbün elden ele dolaştı, fakat bir daha sahibinin eline dönmedi. Ben de bu adama hayretle bakıyor ve koskocaman aletin o küçücük cepten nasıl çıktığını anlamıyordum; lakin bu hal hiç kimsenin dikkatine çarpmıyor gibiydi ve kimse bu gri elbiseli adamla benimle olduğundan daha fazla meşgul olmuyordu.

* John Dollond (1706-61), kendi ismiyle anılan akromatik dürbünü icat eden adamdır.

Soğuk şerbetler ve kıymetli kaplar içinde her iklimin en nadir meyveleri getirildi. Herr John hafif ve serbest bir kibarlıkla ikramda bulunuyordu. Bu sırada ikinci defa olarak bana hitap etti:

"Yiyiniz, denizde böyle şeyler bulamamışsınızdır."

Hürmetle eğildim, fakat o bunu görmedi, başka birisiyle konuşmaya başlamıştı.

Herkes önümüze serili duran tabiata karşı tepenin eteğindeki çayırlara oturmak istiyor, fakat toprağın rutubetinden korkuyordu. Misafirlerden biri, "buraya yayacak Türk halıları olsa harikulade olurdu," dedi. Bu arzu daha tamamıyla söylenmemişti ki, gri ceketli adam elini cebine sokmuş ve mütevazı, hatta mahviyetli [alçakgönüllü] bir tavırla oradan kıymetli, sırma işlemeli bir Türk halısı çekip çıkarmaya başlamış bulunuyordu. Sanki bu pek tabii bir şeymiş gibi uşaklar halıyı alıp istenilen yere serdiler. Misafirler hiç teklifsiz onun üzerine yerleştiler. Halbuki ben adama, cebine, yirmi adımdan fazla boyu, on adımdan fazla eni olan halıya şaşkınca bakıyor ve bilhassa hiç kimse bunda dikkate değer bir şey bulmadığı için, ne düşüneceğimi bilmeyerek gözlerimi ovuşturuyordum.

Bu adam hakkında bilgi edinmeyi ve kim olduğunu sormayı pek istiyor, yalnız kime başvuracağımı bilmiyordum, çünkü hizmet edilenlerden ziyade hizmet edenlerden korkmakta idim.

Nihayet kendime bir cesaret verdim, diğerlerine nazaran daha itibarlı görünen ve ekseriya yalnız başına duran genç bir adama yaklaştım. Şuradaki gri ceketli nazik zatın kim olduğunu bana söylemesini yavaşça rica ettim:

"Şu terzinin iğnesinden kurtulmuş tireye benzeyen adam mı?"

"Evet, şu yalnız duran adam!"

"Tanımıyorum!" diye cevap verdi ve galiba benimle uzun bir sohbete girişmemek için arkasını dönerek diğer birisiyle şundan bundan konuşmaya koyuldu.

Güneş şimdi daha şiddetle parlamaya başlamıştı ve hanımları rahatsız ediyordu. Güzel Fanny o zamana kadar hiç kimsenin hitap ettiğini görmediğim gri ceketli adama mühmel [ilgisiz] bir tavırla dönerek, yanında bir de çadır bulunup bulunmadığına dair çocukça bir sual sordu. O bu suale, sanki kendisine, layık olmadığı bir şeref bağışlanmış gibi, gayet derin bir reveransla mukabele etti, elini hemen cebine soktu ve ben oradan birtakım afetlerin, sırıkların, iplerin, demir parçalarının, hülasa [kısaca] muhteşem bir çadır için lazım olan her şeyin çıktığını gördüm. Genç baylar kurmaya yardım ettiler ve çadır halıyı tamamıyla örttü... Hiç kimse bunda fevkalade bir şey görmüyordu.

Bir müddetten beri endişe, hatta dehşet içinde idim, fakat ilk gösterilen arzu üzerine o adamın cebinden üç tane de binek atı, sana diyorum ki, üç tane güzel, büyük, eyerli ve takımlı yağız at çıkardığını görünce bu dehşet son haddini buldu. Allah aşkına düşün! İçerisinden zaten bir cüzdan, bir dürbün, bir işlemeli halı, aynı büyüklükte bir çadır ve bunun teferruatı olan direkler ve demirler çıkan bu cepten üç tane de eyerli at çıkıyor. Bunu kendi gözümle gördüğüme seni temin etmesem herhalde inanmazsın!

Adamın kendisi ne kadar şaşkın, ne kadar mahcup görünürse görünsün, diğerleri ona ne kadar az ehemmiyet verirlerse versinler, onun, bakmaktan kendimi men edemediğim, soluk çehresi daha fazla tahammül edemeyeceğim derecede korkunç idi.

Misafirlerin arasından sıvışmaya karar verdim, bu iş, misafirler arasındaki ehemmiyetsiz vaziyetimi düşünün-

ce, bana kolay geliyordu. Şehre dönmek, yarın sabah Herr John'un yanında bir kere daha talihimi denemek ve eğer cesaret edebilirsem, bu gri elbiseli adam hakkında kendisinden malumat almak istiyordum... Keşke bu kadarla kurtulmaya muvaffak olabilseydim...

Hakikaten, gül bahçesinden tepenin eteğine doğru sıvışmaya muvaffak olmuştum ve açık bir çimenlikte bulunuyordum. Bu sırada yolu bırakıp çimenler arasından gittiğim görülecek korkusuyla etrafıma bir göz attım. Gri ceketli adamın arkamda ve bana doğru gelmekte olduğunu görünce nasıl korktum! Hemen şapkasını çıkardı ve şimdiye kadar benim önümde hiç kimsenin yapmadığı derin bir reverans yaptı. Bana bir şey söylemek istediği şüphesizdi ve ben, kabalığı göze almadıkça bundan kaçınamayacaktım. Ben de şapkamı çıkardım, bir reverans yaptım ve güneşin altında, açık başla, mıhlanmış gibi durdum. Kendisine korkudan gözlerimi dikmiştim ve yılanın büyülediği bir kuş gibi idim. O da şaşkın görünüyordu. Gözlerini kaldırmıyor, mütemadiyen reveranslar yapıyor, bana yaklaşıyor ve hafif, müteredditbir sesle, aşağı yukarı bir dilencinin tonunda bana hitap ediyordu:

"Kendileriyle müşerref olmadığım [tanışmadığım] halde rahatsız etmek cesaretinde bulunduğum için beyefendi saygısızlığımı affetsinler, kendilerinden bir ricam var. Lütfen müsaade buyurun..."

"Fakat, Allah aşkına, beyefendi!" diye korku ile sözünü kestim, "ben sizin gibi bir insan için ne yapabilirim? Siz ki..."

İkimiz de susup kaldık ve galiba kızardık.

Bir an sükûttan sonra o tekrar söze başladı:

"Civarınızda bulunmak saadetine nail olduğum kısa bir zaman zarfında, beyefendi –arz etmeme müsaade buyurunuz– sizin güneşte ve şöyle asıl bir küçümseme ile,

ehemmiyet bile vermeden yere fırlattığınız o güzel, çok güzel gölgenizi fevkalade hayret ve takdir ile seyretmek imkânını buldum, şu ayaklarınızın ucundaki muhteşem gölgenizi... Hakikaten küstahça olan teklifimi af buyurun. Acaba şu gölgenizi bana terk etmeye muvafakat [onay] buyurur musunuz?"

Sustu ve benim kafamın içinde sanki bir değirmen taşı dönmeye başladı. Benden gölgemi satın almak isteyen böyle garip bir teklif karşısında ne yapabilirdim? Herhalde delinin biridir diye düşündüm ve onun tevazuuna daha iyi yakışan bir sesle cevap verdim:

"Aman, aman, aziz dostum, kendi gölgeniz size yetmiyor mu? Bu iş bana pek acayip bir teklif gibi geliyor."

Fakat o hemen sözümü kesti:

"Cebimde beyefendimize pek de kıymetsiz görünmeyecek bazı şeylerim var; sizin bu paha biçilmez gölgeniz için verilecek en yüksek bedel bile bence azdır."

Bu anda mahut [bahsi geçen] cebi hatırladığım için tekrar soğuk bir ürperme geçirdim ve nasıl olup da bu adama aziz dostum dediğimi anlayamadım. Tekrar söze başlayarak, sonsuz bir nezaket içinde, mümkün olduğu kadar her şeyi yeniden düzeltmeye çalıştım.

"Fakat beyefendi, bu âciz kulunuzu af buyurunuz. Herhalde fikrinizi iyice anlayamıyorum, gölgemi size ne şekilde..."

O sözümü kesti:

"Ben sadece hemen burada şu asil gölgenizi kaldırıp cebime koymak için yüksek müsaadenizi rica ediyorum. Bunu ne şekilde yapacağımı bana bırakın. Buna mukabil, beyefendimize karşı olan minnet hislerimin bir kanıtı olarak, cebimde bulundurduğum bütün kıymetli eşya arasında bir intihapta [seçimde] bulunmayı kendilerine bı-

rakıyorum: Dokunduğu kapıları ve kilitleri açan ve saklı hazineleri meydana çıkaran sihirli kökler, bütün hastalıklara deva olan, bütün arzuları yerine getiren başka kökler, kendi kendine çoğalan paralar, başka paraları kendine çeken paralar, asılmış adam ipinden yapılmış, insana şans getiren heykelcikler, hep istediğiniz fiyatta... Fakat herhalde bunlar size göre değil, daha iyileri var: Talih külahı, başına giyenin her türlü arzusu yerine gelir, dayanıklı şekilde tekrar tamir edilmiştir... Talih kesesi..."*

"Talih kesesi," diye sözünü kestim. Korkum ne kadar büyük olursa olsun, bir kelime ile ruhumu avuçları içine almıştı. Başım dönmeye başladı ve gözlerimin önünde iki dukalık altınların parıldadığını görür gibi oldum.

"Beyefendi keseyi gözden geçirmek ve denemek lütfunda bulunurlar mı?"

Elini cebine soktu ve orta büyüklükte, sağlam dikilmiş kalın keçi derisi bir keseyi iki kuvvetli kaytanından çekerek çıkardı ve elime verdi. Elimi içine daldırdım ve on altın çıkardım, on daha, on daha, on daha. Hemen karşımdakine elimi uzatarak: "Haydi alışveriş tamam, keseye karşılık gölgemi alınız." dedim. O da uzattı, sonra vakit geçirmeden önümde diz çöktü ve ben onun hayret verici bir maharetle, gölgemi başından ayakucuma kadar yavaşça çayırdan ayırdığını, kaldırıp tomar yaparak devşirdiğini ve nihayet cebine yerleştirdiğini gördüm. Kalktı, bir kere daha önümde eğildi ve gül bahçesine dalıp gitti. Orada kendi kendine yavaşça güldüğünü duyuyormuş gibi oldum. Fakat ben keseyi sıkıca kaytanlarından tutmuştum, etrafımda yeryüzü güneşin aydınlığı içinde idi ve ben henüz kendime gelmemiştim.

* Burada adı geçen acayip eşyaların tercümesine imkân yoktu, kimini izah, kimini tarif yolu ile dilimize çevirmeyi uygun bulduk.

2

NİHAYET TEKRAR KENDİME GELDİM ve artık yapacak hiçbir işim kalmayan bu yerden ayrılmaya can attım. Evvela ceplerimi altınla doldurdum, sonra kesenin kaytanlarını boynuma sıkıca bağladım ve onu koynuma sakladım, kimsenin dikkatine çarpmadan parktan çıktım, caddeye vardım ve şehrin yolunu tuttum. Düşüncelere dalmış olarak şehrin kapısına doğru giderken arkamdan birinin bağırdığını duydum:

"Genç efendi! Hey, genç efendi... Dinlesenize!"

Dönüp baktım, ihtiyar bir kadın bana sesleniyordu:

"Genç efendi, dikkat ediniz, gölgenizi kaybetmişsiniz!"

"Teşekkür ederim anacığım," diyerek bu hayırhah nasihatinden dolayı kendisine bir altın fırlattım ve ağaçların altına girerek yürümeye başladım.

Şehrin kapısında nöbetçinin:

"Efendi gölgesini nereye bırakmış?" dediğini ve hemen biraz sonra da birkaç kadının:

"Aman yarabbi! Zavallı adamın gölgesi yok!" dediklerini duydum. Bunlar canımı sıkmaya başladı ve ben güneşe çıkmaktan şiddetle çekinir oldum. Fakat bu, her yerde mümkün olmuyordu, mesela talihsizliğim yüzünden tam erkek çocukların mektepten çıktıkları saatte bir tarafından öbür tarafına geçmeye mecbur kaldığım ana caddede... Allah belasını veresi kambur bir yumurcak, hâlâ gözlerimin önündedir, benim gölgemin bulunmadığını hemen fark etti, büyük bir feryat koparark beni bu kenar mahallenin bütün edebiyatçı sokak çocuklarına haber verdi, bunlar da derhal tenkide geçip beni çirkefe boğmaya başladılar.

"Doğru dürüst insanlar güneşe çıktıkları zaman gölgelerini de beraber alırlar" diyorlardı.

Bunlardan yakamı kurtarmak için aralarına avuç dolusu altın attım ve bazı merhametli insanların yardımıyla bir kira arabasına atladım.

Tıkır tıkır giden arabada kendimi yalnız bulur bulmaz acı acı ağlamaya başladım. İçimde gitgide şu his beliriyordu: Bu dünyada para, liyakat ve kıymete ne kadar tercih edilirse edilsin, gölgeye hatta paradan da çok kıymet veriliyordu. Ve ben evvelce serveti nasıl vicdanıma feda ettiysem, şimdi de gölgemi sırf para için vermiş bulunuyordum. Artık bu dünyada ben ne yapabilir, ne olabilirdim? Araba benim eski otelin önünde durduğu zaman henüz pek perişan bir halde idim. Tekrar o berbat tavan arasına gitmek düşüncesi beni ürküttü. Eşyalarımı aşağı getirttim, fukara işi bohçamı istihfafla [küçümseyerek] aldım... Birkaç altın fırlattım ve arabacıya en kibar otele çekmesini söyledim. Bu bina şimale karşı idi, güneşten korkum olmazdı. Arabacıyı para verip savdım. Ön taraftaki en iyi odaları kendime ayırttım ve mümkün olduğu kadar çabuk buraya girip kapandım.

Şimdi ne yaptım dersin, ey benim sevgili Chamisso'm? Bunu hatta sana itiraf etmek bile benim yüzümü kızartıyor. Bu melun keseyi koynumdan çıkardım ve içimde kendi kendine çoğalıp büyüyen bir yangın şeklinde bir hiddetle onun içinden altın aldım, altın, altın, daima daha çok altın ve bunları yere saçtım, üzerlerine basıp geçtim, onları şıkırdattım ve zavallı kalbimi bu parıltı ve seslerle avutarak daima maden üzerine maden fırlattım, nihayet yorgun bir halde kendim de bu zengin yatağın üzerine çöktüm, paraları zevkle karıştırdım ve üzerlerinde yuvarlandım. Gün böyle geçti, akşam da aynı şekilde... Kapımı

açmadım, gece beni altınların üzerinde yatarken buldu ve nihayet uykunun pençesine düştüm.

O zaman rüyamda seni gördüm. Senin küçük odanın camlı kapısının arkasında durup oradan, yazı masanda, bir iskeletle bir demet kuru nebatın arasında oturduğunu görür gibi oldum. Önünde Haller, Humboldt ve Linne'nin kitapları açılmış duruyordu. Kanepenin üzerinde bir cilt Goethe ile Zauberring* vardı. Uzun zaman sana ve odandaki bütün eşyaya, sonra tekrar sana baktım. Fakat sen kımıldamıyordun, nefes de almıyordun, ölmüştün.

Uyandım. Vakit henüz pek erkene benziyordu. Saatim durmuştu. Dayak yemiş gibi idim, üstelik de susamış ve acıkmıştım. Dün sabahtan beri hiçbir şey yememiştim. Daha biraz evvel çılgın kalbimi doyuran bu altınları isteksizlik ve bıkkınlık ile itip uzaklaştırdım. Şimdi bunları ne yapacağımı bilmiyor ve üzülüyordum. Böyle, yerde kalmaları doğru değildi. Acaba kese tekrar onları alıp yok eder mi diye denedim; hayır... Pencerelerimin hiçbiri denize açılmıyordu. Yorulup kan tere batarak, altınları küçük bir odada bulunan bir dolaba taşımaya ve orada paket yapmaya mecbur kaldım. Ortada yalnız birkaç avuç bıraktım, bu işleri bitirdikten sonra bitkin bir halde bir koltuğa uzandım ve otel halkının kımıldamaya başlamalarını bekledim. İlk fırsatta yemek getirttim ve otelciyi çağırttım.

Bu adamla oturduğum dairenin alacağı yeni şekil hakkında konuştum. Şahsi hizmetlerime bakmak için bana Bendel isminde birini tavsiye etti ve bu Bendel'in sadık ve anlayışlı fizyonomisi beni derhal sardı. O zamandan beri bağlılığı ile hayatın sefaleti içinde bana teselli vererek yoldaş olan ve karanlık talihime tahammül etmek için

* Alman muharrirlerinden [yazarlarından] Fouque'nin bir şövalye romanı; "Sihirli Yüzük" demektir.

yardım eden işte bu adamdır. Bütün günümü odalarımda, efendisiz uşakların, ayakkabıcıların, terzilerin ve tüccarların arasında geçirdim, eşyamı yerleştirdim ve depo ettiğim altınların hiç olmazsa bir kısmından kurtulmak için bilhassa pek çok kıymetli eşya ve mücevherat satın aldım. Fakat bu yığın hiç azalacağa benzemiyordu.

Ben bu sırada vaziyetime dair korkunç şüpheler içinde yüzüyordum. Kapımdan dışarı çıkmaya cesaret edemiyor ve akşamları salonda kırk mum yaktırdıktan sonra karanlığı terk ederek buraya giriyordum. Mektep çocuklarıyla geçen korkunç sahneyi dehşet içinde hatırlıyordum. Ne kadar cesarete muhtaç olursa olsun, halkın fikrini bir kere daha denemeye karar verdim... O sırada geceleri ay ışığı vardı. Geç vakit büyük bir mantoya büründüm, şapkamı gözlerime indirdim ve bir mücrim [suçlu] gibi titreyerek evden çıktım, ilk defa tenha bir meydanda, oraya kadar himayelerine sığınarak gelmiş olduğum evlerin gölgesinden çıktım veya ışığına girdim. Alın yazımı, gelip geçenlerin ağzından işitmeye hazırlanmıştım.

Sevgili dostum, nelere tahammül etmek mecburiyetinde kaldığımı acı acı tekrar etmeme meydan verme. Kadınlar ekseriya kendilerine telkin ettiğim derin bir merhameti ifade ediyorlardı; söyledikleri sözler çocukların alayı ve erkeklerin, bilhassa bizzat büyük gölgeleri olan şişman ve göbekli erkeklerin mağrur istihfafı kadar ruhumu burguluyordu. Düşünceli bir tavırla ayaklarının ucuna bakmakta olan anasıyla babasına refakat ettiği anlaşılan güzel, latif bir genç kız parlak gözlerini rasgele bana çevirdi, gölgesizliğimi fark edince gözle görülür şekilde ürktü, güzel yüzünü peçesiyle örttü, başını eğdi ve sessizce geçip gitti.

Bu hale daha ziyade tahammül edemedim. Gözlerimden tuzlu nehirler akmaya başladı, kalbim parçalanmış bir halde ve sallanarak karanlığa çekildim. Emniyetle yürüyebilmek için evlerin kenarlarından gitmeye mecburdum. Yavaş yavaş yürüyerek geç vakit oturduğum yere döndüm.

Geceyi uykusuz geçirdim. Ertesi gün ilk işim gri ceketli adamı her yerde aratmak oldu. Belki onu bulmaya muvaffak olurdum ve eğer o da benim gibi bu çılgınca alışverişten pişman olmuş ise ne saadet... Bendel'i yanıma çağırdım; becerikli ve hünerli bir insana benziyordu. Kendisine gri elbiseli adamı tarif ettim. Bu adam öyle bir hazineye sahip bulunuyordu ki, onsuz benim hayatım sadece bir işkence olacaktı.

Kendisini ne zaman, nerede gördüğümü söyledim, orada bulunanların hepsini tasvir ettim ve şu alametleri de ayrıca ilave ettim: Bir Dollond dürbünü, sırma işlemeli bir Türk halısı, mükellef [eksiksiz] bir çadır ve nihayet yağız binek atlarını sıkı sıkıya araması lazımdı. Ne şekilde olduğunu bildirmeyerek, bu eşyanın hikâyesiyle o esrarlı adamın alakası olduğunu ve herkese ehemmiyetsiz görünen bu adamın ortaya çıkmasıyla benim hayatımın sükûnet ve saadetinin bozulduğunu söyledim.

Sözümü bitirince taşıyabildiğim ağırlıkta altın getirdim, bunlara daha büyük bir kıymette mücevherler ve inciler de ilave ettim.

"Bendel," dedim, "bunlar birçok yolları açar ve imkânsız görünen şeyleri kolaylaştırır; ben nasıl hasis [cimri] davranmıyorsam, sen de davranma, git ve efendini, yegâne ümidi olan haberlerle sevindir."

Gitti. Geç vakit ve mahzun bir halde döndü. Herr John'un adamlarından hiçbiri ve misafirlerinden hiçbiri

gri elbiseli adamı bir parça olsun hatırlamıyorlardı. Bendel bunların hepsiyle görüşmüştü. Yeni teleskop meydanda idi ve kimse bunun nereden geldiğini bilmiyordu. Halı ve çadır meydanda ve hâlâ o tepenin üzerinde yayılı ve kurulu duruyordu ve uşaklar efendilerinin zenginliğini övüyorlardı, fakat hiçbiri bu yeni ve kıymetli şeylerin ona nereden geldiğini bilmiyordu. Herr John da bunlardan memnundu ve nereden elde ettiğini bilmeyişine hiç ehemmiyet vermiyordu. Atlar, onlara binmiş olan genç bayların elinde ve onların ahırında idi. Bu gençler o gün atları kendilerine hediye eden Herr John'un semahatini [cömertliğini] övüyorlardı. Böyle neticesiz ve muvaffakiyetsiz de olsa, sürat ve gayreti ve akıllıca hareketiyle benden yerinde bir takdir kazanan Bendel'in mufassal [ayrıntılı] hikâyesinden yukarıdaki cihetler aydınlanıyordu. Kendisine mağmum [üzüntülü] bir tavırla, beni yalnız bırakmasını işaret ettim.

O tekrar söze başladı! "Ben efendime kendisi için en mühim olan mesele hakkında malumat verdim. Yalnız bu sabah böyle muvaffakiyetsizliğe uğradığım işi takip etmek için çıkarken kapıda rastladığım bir adamın sözlerini size nakletmek kaldı. O adamın sözleri aynen şunlardı: 'Herr Peter Schlemihl'e söyleyiniz, beni artık burada göremeyecektir, çünkü deniz aşırı yerlere gidiyorum ve müsait bir rüzgâr şimdi beni limana davet ediyor. Fakat bir sene geçtikten sonra kendisini tekrar aramak ve o zaman ona belki daha müsait bir alışveriş teklif etmek şerefine nail olacağım. Kendisine derin hürmetlerimi arz edin ve şükranlarımdan emin olmasını söyleyin.' Kim olduğunu sordum, fakat sizin kendisini zaten tanıdığınızı söyledi."

Bir şeyler sezerek:

"Ne şekilde bir adamdı?" diye bağırdım. Bendel gri ceketli adamı bana biraz evvelki hikâyesinde aradığı adamdan bahsettiği tarzda, en küçük hattına kadar, kelime kelime tarif etti.

Ellerimi kilitleyip ovuşturarak: "Bedbaht!" diye bağırdım. "Fakat bu adam aradığımız adamın ta kendisi..." Gözlerinden bir perde kalkar gibi oldu.

"Evet oydu, hakikaten oydu!" diye korku ile bağırdı. "Ve ben, kör, ahmak herif onu tanımadım, onu tanımadım ve efendime hıyanet ettim."

Ateşli gözyaşları dökerek kendi nefsine karşı en acı ithamlarda bulunmaya başladı ve içinde bulunduğu yeis bana merhamet telkin etti. Onu teselli ettim, sadakatinden şüphe etmediğimi tekrar tekrar temin ettim ve mümkün olduğu takdirde bu garip adamın izini kovalaması için hemen limana yolladım. Fakat müsait olmayan rüzgârların limanda alıkoyduğu birçok gemiler bu sabah denize açılmışlardı, hepsi dünyanın başka bir istikametine, hepsi başka bir sahile gideceklerdi ve gri elbiseli adam, bir gölge gibi iz bırakmadan kaybolmuştu.

3

DEMİR ZİNCİRLERLE sımsıkı bağlanmış olan bir kimseye kanat fayda eder mi? O, bu kanatlara rağmen, hem de daha müthiş bir şekilde, ümitsizliğe düşer. Ben de, hazinesini bekleyen Fafner* gibi, her türlü insan alakasından uzak, altınlarımın yanında ve yokluk içinde yaşıyordum, fakat kalbimde altın arzusu yoktu, bilakis bu yüzden bütün hayatla alakamın kesildiğini gördüğüm için ona lanet edi-

* Yahut "Fafnir", şimal kavimleri efsanelerinde bir hazineye bekçilik eden bir ejderha, Siegfried efsanesinde geçer.

yordum. Karanlık sırrımı yalnız başıma taşıyarak, uşaklarımın en hakirinden bile korkuyor ve aynı zamanda onu kıskanıyordum, çünkü onun bir gölgesi vardı, çekinmeden güneşe çıkabilirdi. Ben odalarımda gece gündüz yalnız başıma matem tutuyordum ve keder kalbimi kemiriyordu.

Gözlerimin önünde kendini yiyen biri daha vardı: Benim sadık Bendel'im; iyi kalpli efendisinin itimadını boşa çıkardığı ve aramaya gönderildiği adamı tanıyamadığı için nefsine sessiz itaplarla [suçlamalarla] azap vermekte devam ediyordu. Herhalde o adamla benim talihim arasında sıkı bağlar bulunduğunu düşünüyordu. Fakat ben onda kabahat bulmuyor, bu hadisede meçhul adamın efsanevi hüviyetini görüyordum.

Her çareye başvurmuş olmak için, günün birinde Bendel'i kıymetli bir elmas yüzükle beraber şehrin en meşhur ressamına yolladım ve onu, beni ziyarete davet ettim. Geldi, adamlarımı savdım, kapıyı kilitledim, ressamın yanına oturdum ve sanatını methettikten sonra, kalbim sıkılarak asıl meseleye geldim, fakat daha önce bu sırrı asla meydana vurmayacağına yemin ettirdim.

"Profesör," diye sözüme devam ettim, "dünyada pek talihsiz bir şekilde gölgesini kaybetmiş bir adama yalancı bir gölge resmedebilir misiniz?"

"Bir boy gölgesi mi demek istiyorsunuz?"

"Evet, işte onu demek istiyorum!"

"Fakat," diye o sormaya devam etti: "hangi beceriksizlik, hangi ihmal yüzünden bu adam gölgesini kaybetmiş?"

"Nasıl olduğunun," diye cevap verdim, "artık hiç ehemmiyeti yok; yalnız şu kadarını söyleyeyim ki..." Sıkılmadan bir yalan attım: "Geçen kış bir seyahat yapmış olduğu Rusya'da, fevkalade bir soğuk esnasında, gölgesi yere yapışıp öyle bir donmuş ki, bir daha kurtaramamış."

Profesör cevap verdi:

"Benim yapabileceğim yalancı boy gölgesi, ancak, bu adamın en küçük bir hareketinde tekrar kaybedeceği bir gölge olabilir. Hele, bizzat sizin hikâyenizden anlaşıldığı gibi, kendi anadan doğma gölgesine bu kadar az bağlı olan bir kimse için... Gölgesi olmayan güneşe çıkmaz, bu en akıllıca ve en emin yoldur."

Ayağa kalktı ve bana, içimi burgu gibi delen ve bakmaya tahammül edemediğim bir bakış fırlatarak uzaklaştı. Koltuğuma çöktüm ve yüzümü ellerimle kapadım.

Bendel içeri girdiği zaman beni bu halde buldu. Efendisinin ıstırabını görüyor ve sessizce, hürmetle çekilip gitmek istiyordu... Gözlerimi kaldırdım... Kederimin yükü altında eziliyordum, bu kederi birisine anlatmam lazımdı. "Bendel!" diye onu çağırdım. "Bendel, sen ki benim elemlerimi gören, bunlara hürmet eden, bunların aslını aramak istemeyerek, sessiz ve sabırlı, beraber üzülür görünen yegâne insansın, bana gel, Bendel ve benim kalbimin en yakını sen ol... Altınlarımın hazinelerini senden saklamadım, kederimin hazinelerini de senden gizlemek istemem! Bendel, beni terk etme... Bendel, beni zengin, eli açık, iyi kalpli olarak görüyor, dünyanın beni göklere çıkarması lazım geldiğini düşünüyor ve dünyadan kaçtığımı, saklandığımı görüyorsun. Bendel, dünya hükmünü verdi ve beni kovdu, müthiş sırrımı öğrenince belki sen de benden yüz çevireceksin: Bendel, ben zengin, eli açık ve iyi kalpliyim, fakat... Aman yarabbi!.. Benim gölgem yok!.."

Bu iyi kalpli çocuk:

"Gölgeniz mi yok?" diye dehşetle bağırdı ve gözlerinden parlak yaşlar dökülmeye başladı... "Eyvah bana ki gölgesiz bir efendiye hizmet için dünyaya gelmişim!"

Sustu. Ben yüzümü ellerimin içinde tutuyordum.

Biraz vakit geçtikten sonra titriyerek ilave ettim:

"Bendel, işte sana itimat ettim, artık gidip bu itimada hıyanet edebilirsin. Git ve benim aleyhimde şahitlik et!"

Kendisiyle çetin bir mücadelede olduğu görülüyordu. Nihayet önümde yere çöktü, elimi yakalayarak gözyaşlarıyla ıslattı.

"Hayır," diye bağırdı, "dünya ne derse desin, bir gölge yüzünden iyi kalpli efendimi terk edemem ve etmeyeceğim! Akıllıca değil, doğru hareket edeceğim, yanınızda kalacağım, size gölgemi ödünç vereceğim, elimden geldiği yerde size yardım edeceğim ve elimden gelmeyince sizinle beraber ağlayacağım!"

Böyle alışılmamış bir istek karşısında hayret ederek boynuna sarıldım; çünkü bunu para için yapmadığına emindim.

O zamandan beri talihim ve hayatımın tarzı bir cihetten değişti. Bendel'in benim ayıbımı nasıl ihtimamla örttüğünü tasvire imkân yoktur. Her yerde benim önümde ve benimle beraber bulunuyor, her şeyi önceden görüyor, icap eden tedbirleri alıyor ve umulmadık bir tehlike ortaya çıkar çıkmaz gölgesiyle beni kapatıyordu, çünkü benden daha uzun ve iri idi. Bu şekilde tekrar insanlar arasına çıkmaya cesaret ettim ve dünyada bir rol oynamaya başladım. Gerçi görünürde birçok garip hususiyetler ve garip arzular edinmek mecburiyetinde idim. Fakat bunlar bir zengine yakışan şeylerdi, hakikat meydana çıkmadığı müddetçe de, herkesin, parama ait olan, hürmet ve itibarını görüyordum. O esrarlı, meçhul adamın bir sene sonrası için haber verdiği ziyaretini daha sükûnetle bekliyordum.

Beni daha evvel gölgesiz olarak gördükleri ve sırrımın kolayca keşfedilebileceği bir yerde uzun zaman kalmamın muvafık olmayacağını pekâlâ hissediyordum. Belki

de artık sadece Herr John'a nasıl müracaat ettiğimi düşünüyordum ve bu benim için ezici bir hatıra idi. Şimdi artık, başka yerlerde daha kolay ve daha emin ortaya çıkmak için, sadece bir tecrübe yapmak istiyordum. Fakat beni gururumdan yakalayıp bir müddet burada alıkoyan bir şey oldu. İnsanın içine atılan bir demirin en sağlam şekilde tuttuğu yer de işte bu gururdur.

Başka bir yerde tekrar tesadüf ettiğim şu güzel Fanny, evvelce görmüş olduğunu hatırlamadan, bana bir parça alaka göstermeye başlamıştı, çünkü şimdi nükteci ve zeki idim... Konuştuğum zaman herkes dinliyordu ve mükâlemeyi bu kadar kolay idare etmek ve ona bu kadar hâkim olmak sanatını nasıl elde ettiğimi kendim de bilmiyordum. Bu güzel kadının üzerinde bıraktığımı gördüğüm intiba beni, onun istediği gibi, deliye çevirdi ve o zamandan sonra kendisini binbir güçlükle ve elimden geldikçe, gölgeler ve alacakaranlıklar içinde takip etmeye başladım. Şahsımla onun gururunu tahrik etmek bana da gurur veriyordu ve ne kadar istersem isteyeyim, kafamdaki sarhoşluğu sürüp çıkararak kalbime hasretmek elimden gelmiyordu.

Fakat ne diye bu alelade hikâyeyi sana uzun uzadıya tekrar ediyorum? Sen de bir hayli defalar muhterem zatların bu nevi hikâyelerini bana anlatmıştın... İçinde benim de safça ve bayatlamış bir rol oynadığım bu eski ve dünyaca malum hikâyeye, sırf bunun için yazılmış bir felaket eklendi. Bu, benim için de, onun için de, herkes için de beklenmedik bir şeydi.

Âdetim olduğu üzere, güzel bir gecede ışıklı bir bahçede bir toplantı yapmıştım. Diğer misafirlerden biraz uzaklaşarak, Fanny ile kol kola dolaşıyor ve ona hünerli

cümlelerle hitap etmeye uğraşıyordum. O, edepli bir şekilde önüne bakıyor ve elini sıktığım zaman hafifçe mukabele ediyordu. Bu sırada ay habersizce arkamızdaki bulutların arasından çıkıverdi... O, önünde yalnız kendi gölgesinin uzandığını gördü, ürperdi ve şaşırarak evvela bana, sonra gölgemi bulmak isteyerek tekrar yere baktı. İçinden neler geçtiği yüzünün acayip hareketlerinde o kadar garip bir şekilde aksediyordu ki, eğer sırtımdan buz gibi bir şeyin geçtiğini hissetmeseydim, gürültülü bir kahkaha koparabilirdim.

Onu, kolumdan çıkarak baygın bir halde yere serilirken bıraktım, dehşete düşen misafirlerin arasından bir ok gibi geçtim, kapıya vardım, orada durduğunu gördüğüm ilk arabaya atladım ve şehre döndüm. Sanki bu felakete uğramak için dikkatli Bendel'i bu sefer şehirde bırakmıştım. Beni görünce ürktü, bir kelime ona her şeyi anlattı. Derhal posta beygirleri getirtildi. Adamlarımdan yalnız birisini, Raskal adında pişkin bir külhanbeyini beraber aldım. Bu adam becerikliliği ile bana yaranmaya muvaffak olmuştu ve bugünkü hadiseye dair bir şey sezmesine imkân yoktu. Daha o gece otuz mil yol aldım. Bendel evimi tasfiye etmek, etrafa para dağıtmak ve pek lüzumlu olan eşyamı arkadan getirmek için kalmıştı. Ertesi gün bize yetiştiği zaman kollarına atıldım ve artık çılgınlık yapmayacağıma dair yemin ettim. Hiç durmadan seyahatimize devam ettik, hududu ve dağları geçtik ve ancak dağların öbür yamacında, bu yüksek tabii kaleler ile o felaket yerinden ayrıldıktan sonra, civarda bulunan ve pek ziyaretçisi olmayan bir su şehrinde, çektiğim yorgunluklardan dinlenmeye razı oldum.

HİKÂYEMDE HAYATIMIN BİR DEVRİNİ çabucak geçiveregeğim, halbuki canlılığını hatıramda tekrar yaratabilsem bunun üzerinde durmayı ne kadar isterdim. Fakat bu devri canlandıran ve tekrar canlandırabilecek olan renk, içimde solmuştur; o zamanlar göğsümü öyle kuvvetle kabartan şeyi, o acıları ve saadeti, masum çılgınlığı tekrar bulmak isteyince, artık canlı pınarlara yer vermeyen bir kayaya beyhude yere çarpıyorum; Allah da benden uzaklaşmış bulunuyor. Bu geçmiş zaman bana şimdi ne kadar değişmiş olarak görünüyor? Ben orada, banyolarda trajik bir kahraman rolü oynayacaktım. Fena ezberlediğim bu rolde, sahnenin acemisi olduğum için, piyesi bırakarak seyirciler arasındaki bir çift mavi göze tutuldum. Oyuna aldanan ana baba, işi hemen çabucak sağlama bağlamak için bütün gayretlerini sarf ettiler ve alelade komedi bir rezaletle sona erdi. İşte hepsi bundan ibaret, hepsi... Bunlar bana adi ve tatsız görünüyor ve bir zamanlar göğsümü bu kadar zengin, bu kadar geniş şekilde kabartan şeylerin böyle görünmesi de bu sefer bana korkunç geliyor. Mina, o zaman seni kaybedince nasıl ağladıysam, şimdi seni içimde de kaybettiğime öyle ağlıyorum. Bu kadar ihtiyarladım mı? Ey hazin akıllılık! O zamanların bir tek kalp çarpıntısı, o çılgınlığın bir anı geri gelse... Fakat hayır... Senin acı akıntılı, engin, ıssız denizinde tek başıma duruyorum ve son şampanya kadehinden son perinin fışkırdığı zaman çoktan geçti.

Bendel'i, bana kasabada ihtiyaçlarıma göre bir ev hazırlamak üzere birkaç kese altınla beraber önden yollamıştım. Kendisi orada birçok para saçmış ve hizmetinde bulunduğu kibar yabancıya dair bir parça vuzuhsuz [anlaşılmaz] şeyler söylemişti, çünkü ismimin bilinmesini

istemiyordum. Bu hal, kasabadaki adamcağızları acayip düşüncelere sevk etmiş. Evim beni kabule hazır bir vaziyete girer girmez Bendel tekrar yanıma gelerek beni aldı. Hemen yola düzüldük.

Kasabaya tahminen bir saat kadar mesafede, güneşli bir meydanda yolumuz, merasim için süslenmiş bir kalabalık tarafından kesildi. Araba durdu. Müzik, çan sesleri, top gürlemeleri duyuldu, coşkun bir "yaşasın!" havayı doldurdu. Arabanın kapısı önünde beyaz elbiseler giymiş müstesna güzellerden mürekkep bir genç kızlar korosu belirdi. Fakat içlerinde bir tanesinin güzelliği, diğerlerini, güneş gecenin yıldızlarını nasıl soldurursa, öyle soldurıyordu. Bu kız akranlarının arasından ayrıldı, bu ulvi ve narin mahluk hicabından kızararak önümde diz çöktü ve ipek yastıklar üzerinde bana defne ve zeytin dallarından ve güllerden örülmüş bir çelenk uzattı. Bu sırada Majeste'ye, hürmete ve sevgiye dair, anlamadığım fakat sihirli billur akisleriyle kulaklarımı ve kalbimi sarhoş eden bazı sözler söyledi. Bana, bu semavi manzara evvelce bir kere daha gözlerimin önünden geçmiş gibi geldi. Koro şarkısı başlayarak iyi kalpli bir hükümdara ve milletinin saadetine dair methiyeler söyledi.

Ve bütün bu sahne, sevgili dostum, güneşin ortasında oluyordu. Genç kız hâlâ daha iki adım önümde diz çökmüş duruyordu ve ben, gölgem olmadığı için, bu uçurumu atlayıp aşamıyordum, o meleğin önünde aynı şekilde diz çökemiyordum. O anda bir gölge için neler feda etmezdim? Hicabımı, korkumu, yeisimi arabamın en derin köşelerine saklamak mecburiyetinde idim. Nihayet benim yerime Bendel kendini topladı, arabanın diğer cihetinden yere atladı, kendisini yanıma çağırdım ve elimin altında duran çekmecemden, güzel Fanny'yi süslemek için ayrıl-

mış, kıymetli bir elmas taç alıp uzattım. Bendel ileri çıkarak efendisinin namına konuştu, onun böyle hürmet tezahürlerini kabul edemeyeceğini, kabul etmediğini, burada bir yanlışlık olacağını, buna rağmen, kasabanın iyi kalpli ahalisine iyi niyetlerinden dolayı teşekkür ettiğini söyledi. Bu sırada, takdim edilen çelengi yerinden alarak oraya pırlanta tacı koydu. Ondan sonra güzel genç kıza, ayağa kalkması için hürmetle elini uzattı, rahipleri, belediye azalarını, bütün murahhas [delege] heyetlerini bir işaretle uzaklaştırdı. Hiç kimseyi yanıma bırakmadı. Kalabalığa, açılmasını ve arabaya yol vermesini söyledi, tekrar arabaya atladı ve süratli bir dörtnalla, dallar ve çiçeklerden yapılmış bir takın altından geçerek, kasabaya doğru yola devam ettik. Toplar hiç durmadan atılıyordu. Araba evimin önünde durdu; beni görmek arzusunun oraya biriktirdiği halkı yararak çevik bir hareketle kapıdan içeri atladım. Halk, pencerelerimin altında "yaşasın!" diye bağırıyordu ve ben bu pencerelerden aşağı ikişer dukalık paralar yağdırıyordum. Geceleyin şehir kendiliğinden donanmıştı.

Ben bütün bunların ne demek olduğunu, beni kim zannettiklerini hâlâ bilmiyordum. Raskal'ı haber toplamaya yolladım. Kendisine anlattıklarına göre, iyi kalpli Prusya Kralının, bir kont ismi altında memlekette seyahate çıktığına dair haberler alınmış; benim yaverimi tanımışlar, bu da kendisinin ve benim kim olduğumuzu meydana vurmuş. Nihayet memleketlerinde olduğuna kanaat getirince sevinçleri pek büyük olmuş; bununla beraber, benim tebdil gezmeye nasıl şiddetle itina etmek istediğimi görünce, her şeyi bu kadar ısrarla meydana vurmak suretiyle ne büyük bir haksızlık ettiklerini anlamışlar, fakat o kadar lütufkâr, o kadar inayetli bir tarzda hiddetlenmişim ki... Herhalde bu iyi kalpli insanları affedermişim.

Bu iş bizim külhanbeyine o kadar eğlenceli gelmişti ki, bu saf insanları şimdilik kanaatlerinde kuvvetlendirmek için, onları azarlar gibi nutuklar vererek elinden geleni yapmış. Kendisi bana pek komik bir şekilde izahat verdi ve bunların beni keyiflendirdiğini görünce, yaptığı edepsizliği de bizzat söyledi. İtiraf edeyim mi, bilmem. Ne şekilde olursa olsun, o hürmet edilen adamın yerine konulmak benim gururumu okşuyordu.

Yarın akşam için, evimin önündeki meydanlığı gölgeleyen ağaçlar altında, bir ziyafet hazırlanmasını ve bütün şehrin davet edilmesini söyledim. Kesemin esrarlı kudreti, Bendel'in ve Raskal'ın çabuk buluşları sayesinde zamanı bile mağlup etmek mümkün oldu. Birkaç saat içinde her şeyin bu kadar zengin ve güzel olarak hazırlanması hakikaten hayret verici bir şeydi. Burada görünen ihtişam ve bolluk ve ışıkların manalı bir şekilde ve her şey düşünülerek tertip edilmiş olması, bana tam bir emniyet hissi veriyordu. Hatırlatacak hiçbir noksan bulamadım ve uşaklarımı takdire mecbur oldum.

Akşam karanlığı çöktü. Misafirler göründüler ve bana takdim edildiler. Majeste kelimesi hiç ağza alınmıyor, fakat derin bir hürmet ve tevazu içinde Herr Graf* diye ismim anılıyordu. Ne yapabilirdim? Kontluğa razı oldum ve o saatten itibaren Graf Peter olarak kaldım. Bütün bu merasimli kargaşalık içinde ruhum yalnız bir kişiyi istiyordu. Geç vakit göründü: O, kendisi bir taç olan ve başında bir taç taşıyan genç kız... Terbiyeli bir şekilde annesiyle babasını takip ediyor ve herkesten güzel olduğunu bilmez görünüyordu. Orman müfettişi, karısı ve kızı bana takdim edildi. İhtiyarlara birçok hoş ve samimi şeyler söyledim;

* Graf Almanca Kont demektir.

kızlarının önünde azarlanmış bir oğlan çocuğu gibi duruyor ve bir kelime bile söylemeye muktedir olamıyordum. Nihayet kekeleyerek bu eğlenceye şeref vermesini, başında alametini taşıdığı makama geçmesini rica ettim. İnsanın içine işleyen bir bakışla ve utanarak bundan affedilmesini istedi; fakat ondan daha mahcup bir halde, ilk tebaası olarak önünde derin bir hürmetle biat ettim ve Graf'ın bu işareti bütün misafirler için, herkesin şevkle tabi olmaya koştuğu bir emir oldu. Ululuk, masumluk ve sevimlilik, güzellik birleşerek, neşeli bir bayrama hükmediyorlardı. Mina'nın mesut annesiyle babası, sırf kendi şerefleri için kızlarına bu yüksek payenin verildiğini zannediyorlardı. Ben kendim, tasavvur edilemeyecek bir sarhoşluk içinde idim. Bir zamanlar, beni rahatsız eden altınlardan kurtulmak için, satın aldığım bütün mücevherlerden elimde kalanları, bütün incileri, bütün kıymetli taşları üstü örtülü iki büyük tabağa koydurdum ve sofrada, kraliçenin namına, onun arkadaşlarına ve bütün kadınlara dağıttırdım; bu sırada, araya konulan parmaklıkların üstünden, orada coşup bağıran halka mütemadiyen altın saçılıyordu.

Ertesi sabah Bendel bana Raskal'ın dürüstlüğü hakkında kendisinde uzun zamandan beri beliren şüphelerin artık kesinleştiğini gizlice haber verdi. Dün gece torbalar dolusu altın aşırmış. "Bırak alsın," dedim, "zavallı kerata bu küçük vurgunu vursun; herkese hediyeler verirken ona neden vermeyeyim? Dün o da, senin gibi bulduğum bütün diğer yeni adamlar da bana dürüstçe hizmet ettiler, benim neşeli bir eğlence yapmama yardım ettiler."

Artık bundan bahsedilmedi. Raskal uşaklarımın başı olarak kaldı, fakat Bendel dostum ve sırdaşımdı. Benim servetimin tükenmez olduğunu düşünmeye alışmıştı ve bu servetin membaını araştırmıyordu; hatta temayülle-

rimi [eğilimlerimi] anlayarak, servet gösterecek ve para israf edecek vesileler bulmakta bana yardım ediyordu. O meçhul adam, o soluk yüzlü sinsi adam hakkında bildikleri şundan ibaretti: Üzerime çöken lanetten ancak onun vasıtasıyla kurtulabilirdim ve yegâne ümidim olan bu adamdan korkuyordum. Sonra da, bu adamın beni her yerde bulabileceğinden, benim onu hiçbir yerde bulamayacağımdan emindim. Bunun için, vadedilen günü bekleyerek, her türlü faydasız araştırmalardan vazgeçmiştim.

Verdiğim ziyafetin ihtişamı ve benim oradaki tavır ve hareketim, ilk günlerde, şehrin imanı kuvvetli sakinlerini, başlangıçta edindikleri kanaati muhafazaya sevk etti. Gerçi Prusya Kralının masallara benzeyen bütün bu seyahatinin esassız bir rivayetten ibaret olduğu, hemen pek az sonra gazetelerden anlaşıldı. Fakat onların gözünde bir kere kral olmuş bulunuyordum ve ne olursa olsun kral olarak kalmalıydım; hem de şimdiye kadar gelip geçen kralların en zengin ve en şahanelerinden biri olarak... Yalnız, hangi kral olduğumu pek iyi bilmiyorlardı. Dünyanın hükümdar kıtlığından şikâyet etmesine, hele bizim zamanımızda, asla sebep yoktur. O zamana kadar hiçbir kralı gözleri ile görmemiş olan bu saf insanlar, aynı şahısta bazen şu, bazen bu kralı görüyorlardı... Graf Peter ise, kim ise o olarak kalıyordu.

Günün birinde bu banyo şehrinin misafirleri arasında, zenginleşmek için iflasını ilan etmiş bir tüccar göründü. Kendisi herkesten hürmet görüyordu; geniş, fakat solgun bir gölgesi vardı. Topladığı serveti burada gösterip göz kamaştırmak istemişti, hatta benimle boy ölçüşmeye bile kalktı. Keseme başvurdum ve pek kısa zamanda zavallı adamcağız o hale geldi ki, itibarını kurtarmak için bir kere daha iflasını ilan ederek dağların arkasına çekilip

gitmeye mecbur kaldı. Böylece ondan kurtuldum... Bu havalide [yörede] birçok avare ve boşta gezer insanlar türemesine sebep oldum.

Her şeyi kendime tabi eden bu krallara layık ihtişam ve israf içinde evimde gayet basit ve münzevi bir hayat sürüyordum. Büyük bir ihtiyatı nefsime kaide yapmıştım. Bendel'den başka hiç kimsenin, ne bahane ile olursa olsun, oturduğum odaya girmesine müsaade yoktu. Güneş ışık verdiği müddetçe onunla beraber bu odaya kapanıyordum ve herkes: "Kont odasında çalışıyor!" diyordu. Her ehemmiyetsiz iş için sık sık gönderdiğim ve kabul ettiğim adamların bu çalışmalarla münasebetleri vardı... Yalnız akşamları ağaçların altında veya Bendel'in talimatı dairesinde maharetli ve bol bir şekilde aydınlatılan salonumda misafir kabul ediyordum. Sokağa çıktığım zaman Bendel keskin gözleriyle daima bana bekçilik ediyordu ve ben yalnız orman müfettişinin bahçesine ve bir tek kişinin hatırı için gidiyordum; çünkü hayatımın en derin yerinde çarpan bir kalp vardı: aşkım.

Ey benim iyi kalpli Chamisso'm! Ümit ederim ki aşkın ne olduğunu henüz unutmamışsındır. Burada birçok şeyleri senin tamamlamana bırakıyorum. Mina hakikaten sevilmeye layık, iyi, dindar bir kızdı. Onun bütün muhayyilesini [hayal gücünü] kendime bağlamıştım, mütevazı olduğu için, benim kendisini, hatta bir göz atmaya bile nasıl layık gördüğümü anlamıyordu. Masum bir kalbin bütün genç kuvvetiyle aşkıma aşkla mukabele ediyordu. Tıpkı bir kadın gibi kendini tamamıyla feda ederek seviyordu. Nefsini unutmuştu, hayatı demek olan bir insana kendini vermişti. Mahvolsa bile umurunda değildi, yani sahiden seviyordu.

Fakat ben –ah ne korkunç saatler... Korkunç, fakat buna rağmen geri gelmelerini isteyeceğim kadar kıymet-

li- ilk şuursuz sarhoşluktan sonra kendime gelip halimi esaslı bir şekilde gözden geçirince, gölgem olmadığı halde hilekâr bir hodbinlik ile bu meleği baştan çıkararak temiz ruhunu aldatıp çaldığım için, çok kere Bendel'in göğsünde ağladım. Nihayet ona sırrımı bizzat açmaya karar verir, sonra ondan ayrılıp kaçmak için büyük yeminlerle ahdederdim; daha sonra da tekrar gözyaşlarım boşanırdı ve gece onu orman müfettişinin korusunda nasıl ziyaret edeceğime dair Bendel'le sözleşirdim.

Sair zamanlarda ise, gri elbiseli meçhul adamın pek yaklaşmış olan ziyaretine büyük ümitler bağlayarak kendimi aldatmaya çalışır, bunlara inanmaya beyhude yere uğraştığımı görünce tekrar ağlamaya başlardım. Bu korkunç adamı tekrar görmeyi umduğum günü hesaplamıştım; çünkü bir sene sonra demişti, ben de onun sözüne inanıyordum.

Kızın anası babası iyi, namuslu, yaşlı insanlardı. Bir tek çocuklarını çok seviyorlardı. Bizim bu münasebetimiz başladıktan sonra onların bundan haberi oldu, ne yapmaları lazım geldiğini bilmiyorlardı. Graf Peter'in, çocuklarını sadece hatırlayabileceğini bile evvelce hayallerinden geçirmemişlerdi, halbuki o şimdi kızlarını seviyor ve onun tarafından da seviliyordu... Annesi bir izdivaç imkânını düşünüp bu yolda çalışacak kadar kendini beğenmişti; ihtiyar babanın aklıselimi ise böyle hummalı tasavvurlara yer vermiyordu. Her ikisi de benim sevgimin temizliğinden emindi... Çocukları için dua etmekten başka bir şey yapamıyorlardı.

O zamanlar Mina'dan almış olduğum ve hâlâ bende bulunan bir mektup elime geçti. Evet, bunlar onun yazısı... Sana bunu kopya edeceğim:

"Ben zayıf, akılsız bir kızım, kendisini böyle içten, ta içten sevdiğim için sevgilimin bu zavallı kıza ıstırap vermek istemeyeceğini tahayyül etmiştim. Ah! Sen çok iyisin, anlatılamayacak kadar iyisin! Fakat sözlerimi yanlış anlama! Benim için hiçbir şeyi feda etmemelisin, hiçbir şeyi feda etmek istememelisin! Ah yarabbi! Eğer böyle bir şey yaparsan kendimden nefret edebilirim. Hayır... Sen beni sonsuz derecede bahtiyar ettin. Bana seni sevmeyi öğrettin. Git buralardan!.. Bahtım biliyor ki, Graf Peter bana ait değildir, dünyaya aittir. Herkesin: 'O böyle bir adamdı, sonra da şöyle bir adamdı, şu işi başardı; şurada onu çok severlerdi; orada ona taparlardı!..' dediğini işitince gurur duyacağım. Bak, bunları düşününce, basit bir çocuğun yanında yüksek mukadderatını unuttuğun için sana kızıyorum... Git buralardan!.. Yoksa bu düşünce beni bir de bedbaht edecek... Halbuki ben, ah! Senin yüzünden o kadar bahtiyar, o kadar mesudum ki... Sana takdim etmeme müsaade ettiğin çelenge olduğu gibi senin hayatına da bir zeytin dalı ve bir gül goncası ilave etmedim mi? Seni kalbimde taşıyorum, sevgilim, beni bırakıp gitmekten korkma!.. Öleceğim... Ah! Mesut olarak... Senin yüzünden, ifade edilemeyecek kadar mesut olarak..."

Bu sözlerin nasıl kalbimi parçalayacaklarını düşünebilirsin! Herkesin zannettiği kimse olmadığımı, sadece, zengin fakat nihayetsiz derecede zavallı bir adam olduğumu ona anlattım. Benim üzerime bir lanet çökmüş bulunuyordu ve bu onunla benim aramda bulunan bir tek sırdı, çünkü bu lanetin kalkacağından tamamen ümidimi kesmiş değildim. Hayatımı zehirleyen cihet şu idi: Onu da, hayatımın biricik ışığını, biricik saadetini, biricik kalbini de benimle beraber uçuruma sürükleyebilirdim... Bunları söyleyince o da benim bedbaht olduğuma ağladı.

Ah! O kadar sevgi ile dolu, o kadar iyi idi ki... Benim bir tek gözyaşım için, hem de nasıl bir saadetle, kendisini tamamen feda edebilirdi.

Fakat o benim sözlerime doğru mana vermekten henüz çok uzaktı. Şimdi benim şahsımda, yaman bir büyüye tutulmuş herhangi bir prens, herhangi bir büyük, itibarlı sima görüyordu ve işlek muhayyilesi sevgilisini kahramanca lâvhalar [tablolar] içinde ve fevkalade bir şekilde tasavvur ediyordu.

Bir gün kendisine dedim ki: "Mina, gelecek ayın son günü, benim talihimi değiştirebilir ve her şeyi halledebilir... Bu olmazsa, seni bedbaht etmek istemediğim için, benim ölmem lazımdır!" Başını ağlayarak göğsüme sakladı. "Talihin değişirse, mesut olduğunu bana bildir yeter, senden hiçbir şey istemem... Zavallılığın devam ederse beni de felaketine iştirak ettir ki, onu taşımakta sana yardım edeyim."

"Kızım, kızım, acele ile söylediğin bu sözü, dudaklarının arasından çıkıveren bu çılgın sözü geri al!.. Hem bu felaketin ne olduğunu biliyor musun?.. Bu lanetin ne olduğunu biliyor musun? Sevgilinin kim olduğunu, ne olduğunu biliyor musun? Karşında sarsılıp titrediğimi, senden bir sır saklamakta olduğumu görmüyor musun?"

Hıçkırarak ayaklarıma kapandı ve yeminler ederek ricasını tekrarladı. Bu sırada içeriye giren orman müfettişine dönerek, gelecek aydan sonraki ayın başında kızını istemek niyetinde olduğumu söyledim. Bu mühleti koyuşumun sebebi, o zamana kadar, mukadderatıma tesir edebilecek bazı şeylerin olması ihtimali idi. Yalnız kızına karşı olan aşkım hiçbir zaman değişmeyecekti.

Saf adam, Graf Peter'in ağzından böyle sözler duyunca adamakıllı şaşırdı. Boynuma sarıldı, sonra da kendini

unuttuğu için tekrar utandı. Bir aralık aklına şüphe etmek, ölçüp biçmek ve araştırmak icap ettiği geldi: Çeyizden, emniyetten, sevgili çocuğunun istikbalinden bahse başladı. Bana bunları hatırlattığı için kendisine teşekkür ettim. Halkın beni sever göründüğü bir havalide yerleşmek ve tasasız bir hayat sürmek arzu ettiğimi söyledim. Memlekette satılığa arz edilmiş bulunan en güzel malikâneleri kızının namına satın almasını ve paralarını ödemeyi bana havale etmesini rica ettim. Böyle işlerde bir baba, bir âşığa herkesten daha faydalı olabilirdi. Bu işlerle bir hayli uğraştı, çünkü her yerde yabancının biri ondan daha çabuk davranmıştı; yalnız bir milyonluk kadar bir şey satın aldı.

Kendisini bu işlerle meşgul edişim aslında onu uzaklaştırmak için masum bir hileden ibaretti, evvelce de ona böyle şeyler yapmıştım, çünkü itiraf edeyim ki bir parça müziçti [bezdiriciydi]. Anne ise biraz sağırdı ve Herr Graf'ı meşgul edip eğlendirmek hususunda baba gibi pek fazla gayretli değildi.

Bir gün anne de ötekilere katıldı ve bu bahtiyar insanlar o akşam daha uzun müddet yanlarında kalmam için ısrara başladılar. Fakat ancak birkaç dakika kalabildim. Yükselmek üzere olan ayın ufukta ilk ışıklarını gördüm... Artık gitme vaktim gelmişti.

Ertesi akşam yine orman müfettişinin bahçesine gittim. Mantomu geniş bir şekilde omuzlarıma atmış, şapkamı gözlerime indirmiştim. Mina'ya doğru yürüdüm. Başını kaldırıp beni görünce elinde olmayan bir hareket yaptı; o zaman ay ışığında gölgesiz olarak göründüğüm o müthiş gecenin hatırası ruhumda sarih olarak tekrar canlandı. Evet, o gördüğüm kadın hakikaten buydu... Fakat beni şimdi tekrar tanımış mıydı? Sessiz ve düşüncelere dalmış duruyordu... Göğsümün üzerinde sanki ağır bir

yük vardı... Oturduğum yerden kalktım. Sessizce ağlayarak göğsüme kapandı. Ben kalkıp gittim.

Bundan sonra onu çok kere gözyaşları içinde buldum. Ruhum gitgide daha çok kararıyordu. Yalnız annesiyle babası mübalağalı bir saadet içinde yüzüyorlardı. Mahut gün, bir fırtına bulutu gibi sıkıcı ve karanlık bir halde, yaklaşıyordu. Bir gün kalmıştı... Neredeyse nefes alamayacak hale gelmiştim. Evvelden tedbir alarak birkaç sandığı altınla doldurmuştum. Saat on ikiye kadar uyumadım... Saat çaldı.

Gözlerim saatin yelkovanına dikilmiş oturuyor, saniyeleri, dakikaları hançer darbeleri gibi sayıyordum. Her duyulan gürültüde yerimden fırlıyordum, nihayet sabah oldu. Kurşun gibi ağır saatler birbirini kovalamaya başladı, öğle oldu, akşam oldu, gece oldu; yelkovan ve akrep yürüyor, ümitler soluyordu. Saat on biri çaldı ve hiç kimse görünmedi, son saatin son dakikaları geçtiler ve kimse görünmedi. On ikinin ilk vuruşları, son vuruşları duyuldu; ümitsiz bir halde, sonsuz gözyaşları içinde, yatağıma çöktüm. Yarın... Ebediyen gölgesiz olduğum halde, sevgilimin izdivacına talip olacaktım, sıkıntılı bir uyku sabaha karşı gözlerimi kapattı.

5

ŞİDDETLİ BİR MÜNAKAŞA halinde sofamda yükselen sesler beni uyandırdığı zaman vakit henüz erkendi. Kulak verdim. Bendel kapıma yaklaşılmasına mâni oluyor; Raskal onun gibilerden emir almayacağına dair büyük yeminler savuruyor ve odama girmekte ısrar ediyordu. İyi kalpli Bendel bu gibi sözlerin, kulağıma geldiği takdirde, onu kârlı bir işten mahrum edeceğini söylüyordu. Raskal

da içeri girmesine daha fazla mâni olursa zor kullanmakla tehdit ediyordu.

Yarı giyinmiş bir halde, kapıyı açtım ve Raskal'a bağırdım:

"Ne istiyorsun, serseri?"

İki adım geri çekildi ve gayet soğuk cevap verdi:

"Bana bir kerecik gölgenizi göstermenizi kemali hürmetle rica ediyorum, Herr Graf, şu anda avluda gayet güzel bir güneş var!"

Yıldırım çarpmış gibi oldum. Tekrar söze başlayabilmem için uzun bir zaman geçti.

"Bir uşak nasıl olur da efendisine karşı?.."

Büyük bir sükûnetle sözümü kesti:

"Bir uşak gayet dürüst bir adam olabilir ve gölgesiz birine hizmet etmek istemeyebilir. Bana yol vermenizi istiyorum!"

Ben başka yollara sapmaya mecbur oldum:

"Fakat Raskal, sevgili Raskal, bu saçma düşünceyi kim aklına getirdi? Zannedebilir misin ki..."

O aynı tonla devam etti:

"Bazıları sizin gölgeniz olmadığını iddia ediyorlar... Hülasa, ya bana gölgenizi gösterirsiniz yahut da yol verirsiniz."

Benzi uçan ve titreyen, fakat benden daha temkinli olan Bendel bir işaret yaptı, bunun üzerine, her meseleyi halleden altına müracaat ettim... Fakat bu da kudretini kaybetmişti. Paraları ayakucuma fırlattı:

"Gölgesiz bir insandan hiçbir şey alamam!" dedi.

Arkasını döndü, şapkası başında, ıslıkla bir şarkı çalarak, ağır ağır odadan çıkıp gitti. Bendel'le beraber, taş kesilmiş gibi orada kaldım, düşüncesiz ve hareketsiz arkasından baktım.

Derin derin içimi çekerek, kalbimde ölüm sıkıntıları ile sözümü yerine getirmeye, hâkim huzuruna çıkan bir cani gibi, orman müfettişinin bahçesine gitmeye hazırlandım. Benim ismimi taşıyan koyu gölgeli kameriyede arabadan indim. Beni bu sefer yine burada beklemeleri lazımdı. Annesi beni gamsız ve neşeli karşıladı. Mina orada oturuyordu. Bazen sonbaharda son çiçekleri örten ve biraz sonra acı bir su halinde akıp gidecek olan ilk kar gibi, solgun ve güzeldi. Orman müfettişi elinde yazılı bir kâğıtla, hızlı hızlı aşağı yukarı gidip geliyor, sair zamanlar hareketsiz olan çehresinde kırmızılık ve solukluk şeklinde değişerek akseden birçok şeyleri içine saklar görünüyordu. İçeri girer girmez bana doğru geldi ve sık sık kesilen sözlerle, benimle yalnız görüşmek istediğini söyledi. Kendisini takip etmem için davet ettiği yol, bahçenin serbest, güneşli bir kısmına götürüyordu... Sessizce kanepelerden birine çöktüm ve uzun bir sükût hasıl oldu ki, zavallı anne bile bu sükûtu bozmaya cesaret edemiyordu.

Orman müfettişi intizamsız adımlarla hâlâ aşağı yukarı kameriyede dolaşıyordu. Birdenbire önümde durdu, elinde tuttuğu kâğıda baktı, beni gözden geçirerek sordu:

"Herr Graf, Peter Schlemihl isminde biri hakikaten meçhulünüz değil midir?"

Ben susuyordum.

"Sağlam karakterli ve çok kabiliyetli bir zat imiş..."

Cevap bekliyordu.

"Eğer bu adam bizzat ben isem!" dedim.

O, kuvvetli bir sesle ilave etti:

"Ve bu zat gölgesini kaybetmiş!"

Mina bağırdı:

"Ah, tahmin etmiştim, tahmin etmiştim. Gölgesi olmadığını uzun zamandan beri biliyordum!"

Kendisini annesinin kollarına attı. Annesi korkmuş, kızını sinirli bir şekilde bağrına basıyor ve böyle bir sırrı saklayıp bu felakete sebep olduğu için ona sitem ediyordu. Fakat o, Arethusa* gibi bir gözyaşı pınarına dönmüştü, benim sesimi duydukça daha çok akıyor, ben yaklaştıkça coşup fışkırıyordu.

Orman müfettişi hiddetle tekrar söze başladı:

"Ve siz, ve siz görülmemiş bir küstahlıkla onu ve beni aldatmaktan çekinmediniz; bir de onu sevdiğinizi mi iddia ediyorsunuz? Bu kadar düşürdüğünüz bu kızı? Nasıl ağlayıp kıvranıyor baksanıza! Ah, ne müthiş şey, ne müthiş şey!"

O kadar kendimi kaybetmiştim ki, saçmalar gibi söze başladım. Bunun eninde sonunda bir gölgeden ibaret olduğunu ve gölgeden başka bir şey olmadığını, insanın gölgesiz de yapabileceğini, bu yüzden bu kadar gürültü çıkarmanın zahmete değmeyeceğini söyledim. Fakat sözlerimin manasızlığını o kadar kuvvetle hissediyordum ki, nihayet kendi kendime sustum. O, bana cevap vermeye bile tenezzül etmedi. Sözlerime şunu da ilave ettim: "İnsan bir defa kaybettiğini başka bir defa tekrar bulabilir."

Bana hiddetle sordu:

"İtiraf ediniz, efendi, itiraf ediniz, gölgenizi nasıl kaybettiniz?"

Tekrar yalan söylemeye mecbur oldum:

"Bir müddet evvel kaba herifin biri öyle hoyratça gölgeme bastı ki, onu yırttı ve kocaman bir delik açtı. Ben de gölgemi sadece tamire verdim, çünkü para çok iş görebilir. Dün tekrar geri almam lazımdı..."

---

* Arethusa eski Yunan efsanelerine göre, nehirde yıkanırken nehir tanrısı tarafından takip edilen ve bunun elinden kurtulmak için Artemis tarafından pınar haline getirilen bir peridir.

Orman müfettişi cevap verdi:

"Güzel, efendi, çok güzel! Siz benim kızımı istiyorsunuz, başkaları da istiyorlar. Ben bir baba sıfatıyla onu düşünmeye mecburum. Size üç gün mühlet veriyorum. Bu müddet zarfında kendinize bir gölge ararsınız. Üç gün sonra karşıma vücudunuza iyice uymuş bir gölge ile gelirseniz hoş geldiniz. Yoksa dördüncü günü, size açıkça söylüyorum, kızım bir başkasının karısı olacaktır."

Mina'ya bir tek söz söylemeye teşebbüs edecektim, fakat o, daha şiddetle hıçkırarak, annesine daha sıkı sarıldı ve annesi, uzaklaşmam için bana sessizce işaret etti. Sallanarak oradan ayrıldım ve dünya arkamda kapanıp kilitleniyormuş gibi oldum.

Bendel'in sevgi ile dolu nezaretinden kurtularak ormanları ve vadileri serserice dolaştım. Alnımdan korku terleri damlıyor, göğsümden boğuk iniltiler çıkıyor, içimde delilik kaynıyordu.

Bu hal ne kadar devam etmişti, bilmiyorum; güneşli bir kırda kolumdan yakalandığımı hissettim... Durdum ve etrafıma baktım... Bu, gri ceketli adamdı ve arkamdan nefesi kesilinceye kadar koşmuşa benziyordu. Derhal söze başladı:

"Ben bugün geleceğimi bildirmiştim. Bu mühleti bekleyemediniz! Fakat henüz her şey yolundadır. Göstereceğim çareyi kabul edersiniz, emrinize amade bulunan gölgenizi başka bir şeyle değiştirirsiniz ve hemen geriye dönersiniz! Orman müfettişinin bahçesinde sizi gayet iyi karşılarlar ve her şey bir şakadan ibaret kalır. Sizi ele veren ve nişanlınıza talip olan Raskal'ı ben üzerime alırım. Herif kıvamına geldi."

Ben henüz uykuda gibi orada dikiliyordum.

"Bugün geleceğinizi mi bildirmiştiniz?" diye sordum, bir kere daha zamanı hesap ettim. Hakkı vardı. Bir gün

yanlış hesaplamış durmuşum. Sağ elimle göğsümdeki keseyi aradım. O maksadımı anlayarak iki adım geri çekildi:

"Hayır, Herr Graf, kese sahibini bulmuştur; sizde kalsın!"

Kendisine sabit gözlerle, sorarak baktım. O devam etti:

"Ben sizden yalnız küçük bir hatıra rica ediyorum. Siz pek lütufkârsınız ve şu kâğıdı imzalayıverirsiniz!"

Parşömen kâğıt üzerinde şunlar yazılı idi:

"Aşağıdaki imzama istinaden ruhumu, tabii surette vücudumdan ayrıldıktan sonra, bu kâğıdın hamiline bağışlıyorum!"

Sessiz bir hayret içinde bir kâğıda, bir de meçhul gri ceketliye bakıyordum. O bu sırada taze yontulmuş bir kalemi, elimdeki bir diken yarasından sızan bir damla kana batırmış, bana uzatıyordu. Nihayet kendisine sordum:

"Siz kimsiniz?"

Cevap verdi:

"Bunun ne ehemmiyeti var? Hem halimden belli olmuyor mu? Zavallının biri. Bir âlim ve simyacı ki, emsalsiz hünerlerine mukabil dostlarından nankörlük görür ve şöyle bir parça tecrübeler yapmaktan başka yeryüzünde şahsi bir zevki yoktur... Fakat imzalasanıza! Şuraya, sağ tarafa, alta; Peter Schlemihl!"

Başımı salladım:

"Affedersiniz efendim, bunu imzalamayacağım!" dedim.

"İmzalamayacak mısınız?" diye hayretle sordu. "Niçin acaba?"

"Gölgeme mukabil ruhumu sürmek bana bir parça işkilli geliyor!"

"Allah, Allah!.. İşkilli..." diye tekrar etti ve yüzüme karşı gürültülü bir kahkaha kopardı:

"Fakat sormama müsaade eder misiniz, ne biçim bir şeydir bu sizin ruhunuz? Onu hiç gördünüz mü; bir gün öldüğünüz zaman onu ne işte kullanmak istiyorsunuz? Siz memnun olunuz ki, henüz hayatta iken, bu meçhulün, bu galvanik kuvvetin veya polarize eden tesirin, kısaca bu manasız şeyin artığını birtakım hakiki şeyler, yani vücudumuzun gölgesi mukabilinde satın almak isteyen bir hevesli buldunuz. Bu gölge sayesinde sevgilinize ve bütün isteklerinize kavuşabilirsiniz. O zavallı genç kızı kendi elinizle o alçak serseriye, Raskal'a bırakmak, onun kucağına atmak size daha mı iyi geliyor? Hayır, bunu herhalde kendi gözlerinizle görmelisiniz! Geliniz, size şu saklanma külahını* vereyim. (Cebinden bir şey çıkardı). Kimseye görünmeden orman müfettişinin bahçesine gidebiliriz."

Bu herifin bana gülmesinden adamakıllı utandığımı itiraf etmeliyim. Ondan bütün kalbimle nefret ediyordum; zannediyorum ki gölgemi, ne kadar ihtiyacım olursa olsun, istenilen o imza mukabilinde satın almaktan beni alıkoyan, birtakım kanaatler ve itikatlardan ziyade, bu şahsi tiksinmeydi. Kendisiyle birlikte yapmayı teklif ettiği yolculuğa çıkmak düşüncesi de bana tahammül edilmez bir şey gibi geliyordu. Bu çirkin ve sinsi adamı, bu alaycı gülüşlü şeytanı sevgilimle benim arama, iki parçalanmış kalp arasına istihza ile [alaycılıkla] girmiş görmek, en derin hislerimi coşturuyordu. Artık olmuş olan şeyleri alnıma yazılmış diye, felaketimi kaçınılmaz diye kabul ettim, o adama dönerek dedim ki:

* İnsanı görünmez yapan bir külah ki, rivayete göre Siegfried bunu Alberich'in elinden alarak, Brünhild'le yaptığı savaşta giymiş.

"Efendi, size, aslında pek kıymetli olan bu kese mukabilinde, gölgemi sattım, bundan kâfi derecede pişman oldum. Allah aşkına, bu alışverişten geri dönülmez mi?"

O, başını salladı ve karanlık bir çehre aldı. Devam ettim:

"Öyleyse bende bulunan şeylerden hiçbirini satmayacağım, hatta bana teklif ettiğiniz gibi gölgem mukabilinde olsa bile... Hiçbir şeyi imzalamayacağım. Bundan şu netice çıkar ki, beni davet ettiğiniz görünmeden seyahat, benden çok daha fazla sizi eğlendirecektir. Bunun için beni mazur görünüz ve başka türlü olamayacağına göre ayrılalım!"

"Size dostça teklif ettiğim alışverişi inat yüzünden reddedişiniz beni müteessir ediyor, Monsieur Schlemihl. Mamafih belki başka bir zaman talihim yardım eder. Yakında yine görüşelim... Bir nokta daha, müsaade buyurunuz da, satın aldığım şeyleri hiçbir zaman küflendirmediğimi, bilakis koruduğumu ve pek iyi muhafaza ettiğimi size göstereyim."

Derhal cebinden gölgemi çıkardı ve hünerli bir fırlatışla onu kırın üzerinde açtı, ayakucuna ve güneş tarafına serdi; böylece, kendisine hizmet eden iki gölgenin, benimki ile kendisininkinin arasında yürüdü; çünkü benim gölgem de ona aynı şekilde itaat etmeye, onun bütün hareketlerine uymaya, boyun eğmeye mecburdu.

Bu kadar uzun zamandan sonra zavallı gölgemi tekrar görüp, tam onun yüzünden böyle ifadesi güç bir sıkıntıda olduğum sırada onu da böyle adi bir hizmete mahkûm bulunca, kalbim parçalandı, acı acı ağlamaya başladım. Menfur herif benden çekip aldığı şeyle böbürlenerek utanmadan teklifini tekrar etti:

"Bunu tekrar elde edebilirsiniz. Yalnız bir imzacık, ondan sonra zavallı bedbaht Mina'yı o serserinin pençe-

lerinden kurtarıp pek muhterem Herr Graf'ın kollarına alacaksınız... Söylediğim gibi, yalnız bir imzacık..."

Gözyaşlarım yeniden ve daha kuvvetli aktılar, fakat arkamı döndüm, ona uzaklaşması için işaret ettim.

Endişeler içinde buraya kadar izimi takip etmiş olan Bendel tam bu anda geldi. Sadık ve dürüst çocuk beni ağlar halde bulunca ve gölgemi –çünkü onu tanımamaya imkân yoktu– bu gri elbiseli, acayip, meçhul adamın hükmü altında görünce, hemen, kuvvete müracaat ederek de olsa, beni malıma tekrar sahip etmeye karar verdi; fakat bu nazik şeyin nasıl kullanılacağını kendisi de bilmediği için, adama sözleriyle hücuma geçti ve fazla sorup soruşturmadan, kestirme olarak, malımı tekrar bana vermesini istedi. Meçhul adam ise, cevap vereceği yerde, zavallı delikanlıya arkasını dönüp gitmeye başladı. Fakat Bendel elindeki dikenli sopayı kaldırdı, adamın hemen peşinden gidip, gölgeyi geri vermesini tekrar tekrar emrederek, hiç sakınmadan adaleli kolunun bütün kuvvetini ona hissettirdi. Öteki, sanki böyle muamelelere alışıkmış gibi, başını eğdi, omuzlarını kabarttı ve sesini çıkarmadan, sakin adımlarla, kırın ortasında yoluna devam etti; benden hem gölgemi hem de sadık uşağımı alıp götürüyordu. Ücra sahrada daha uzun zaman sopa darbelerinin boğuk sesini işittim, nihayet uzaklarda kayboldu. Biraz evvelki gibi felaketimle yapayalnızdım.

6

BOŞ VE KİMSESİZ KIRDA tek başıma kalınca gözyaşlarımı serbest serbest akıttım. Bunlar zavallı kalbimin nihayetsiz boğucu yükünü hafifletiyordu. Fakat aşırı felaketim için bir hudut, bir çıkar yol, bir hedef göremiyordum ve

meçhul adamın yaralarıma döktüğü yeni zehri büsbütün kızgın bir susuzlukla emiyordum. Mina'nın hayalini zihnime davet ederek bu tatlı mahluku son defa o yüz karası halimde gördüğüm gibi soluk ve yaşlar içinde gözlerimin önüne getirdiğim zaman, Raskal'ın hatları da, edepsiz ve alaycı, ikimizin arasına girdi. Yüzümü ellerimle kapadım ve sahrada koşmaya başladım, fakat bu iğrenç hayal beni bırakmadı, nefesim kesilmiş bir halde yere yıkılıncaya ve toprağı, yeniden fışkıran gözyaşlarımla ıslatıncaya kadar, beni koşarak takip etti.

Bütün bunlar hep bir gölge için... Ve imza bu gölgeyi bana tekrar kazandıracaktı. Bu acayip teklifi ve benim reddedişimi tekrar düşündüm. İçim karmakarışıktı, ne muhakeme ne de idrakim kalmıştı.

Gün sona erdi. Karnımı yabani yemişlerle doyurdum. Susuzluğumu ilk rast geldiğim derede giderdim. Gece oldu. Bir ağaç altına yattım. Sabahın rutubeti beni derin uykumdan uyandırdı. Bu uykuda, ölüyormuş gibi hırıltılar çıkardığımı kendim de duymuştum. Bendel izimi kaybetmiş olacaktı ve bunu düşünmek beni sevindiriyordu. Dağlardaki ürkek, vahşi hayvanlar gibi korkarak kendilerinden kaçtığım insanlar arasına dönmek istemiyordum. Böylece üç sıkıntılı gün geçirdim.

Dördüncü günün sabahında güneşin aydınlattığı kumlu bir ovada bulunuyor, kaya parçalarının üzerinde ve güneşin ışığı altında oturuyordum, çünkü şimdi güneşin uzun zamandan beri mahrum olduğum manzarasını seyretmekten hoşlanıyordum. Bu manzaranın ümitsizliği ile sessizce kalbimi besliyordum. Bu sırada hafif bir hışırtı beni ürküttü. Kaçmaya hazırlanarak gözlerimi etrafta gezdirdim, kimseyi göremedim: Fakat güneşin vurduğu kumlar üzerinde önüme doğru kayarak bir insan gölgesi

geliyordu. Benimkine benzemiyor değildi; yalnızca dolaşıyor, sahibini kaybetmişe benziyordu.

O zaman içimde kuvvetli bir istek belirdi: 'Ey gölge, sahibini mi arıyorsun?' diye düşündüm. 'Sahibin ben olayım!..' Ve yakalamak için üzerine atıldım. Çünkü bir kere ayaklarımın ucuna gelecek şekilde üzerine basmaya muvaffak olursam orada yapışıp kalacağını ve zamanla bana alışacağını zannediyordum.

Bu hareketim üzerine gölge kaçmaya başladı. Ben de bu hafif firarinin arkasından yorucu bir takibe kalkmaya mecbur oldum. Buna kâfi gelecek kuvveti bana yalnız içinde bulunduğum müthiş vaziyetten kurtulmak düşüncesi veriyordu. Gölge, henüz oldukça uzakta bulunan bir ormana doğru koşuyordu, eğer ormanın gölgelerine girerse kendisini ister istemez kaybedecektim. Bunu görünce bir korku yüreğimi oynattı, arzularımı körükledi ve ayaklarıma kanat verdi. Gölgeye doğru besbelli yol kazanıyordum. Gitgide yaklaştım. Neredeyse yakalayacaktım. Birdenbire durdu ve bana döndü. Aslan, avına nasıl atılırsa öyle yaman bir sıçrayışla üzerine atıldım ve onu yakalamak istedim; fakat hiç beklemediğim sert ve maddi bir cisme çarptım. Kaburgalarıma, pek az insana nasip olan, müthiş yumruklar inmeye başladı.

Korkunun tesiriyle kollarımı gerilmiş bir halde ileri uzatıp, görünmeden önümde duran şeyi sımsıkı yakaladım. Çabuk bir hareketle yüzükoyun yere yıkıldım. Altımda sırtüstü yatan bir insan vardı ve ancak şimdi görünmeye başlıyordu.

O zaman bütün hadise benim için gayet tabii olarak izah edilebilir bir şekil aldı. Bu adam, elinde tutanı görünmez yapan fakat gölgesini saklamayan görünmez kuş yuvasını, evvela tutmuş sonra atmış olacaktı. Gözlerim-

le etrafı araştırdım, görünmez yuvanın gölgesini hemen keşfettim, yerimden sıçrayıp oraya gittim ve bu kıymetli ganimeti derhal yakaladım. Görünmeden ve gölgesiz olarak yuvayı elimde tutuyordum.

Çabucak yerinden kalkan adam, kıymetli malını araştırıyor fakat güneşli ovada ne onu ne de pek ziyade korkuyla araştırdığı gölgesini görüyordu. Çünkü benim esasen gölgesiz olduğumu evvelden fark edecek zamanı olmamıştı ve tahmin etmesine de imkân yoktu. Bütün izlerin kaybolduğuna emniyet getirince müthiş bir yeis içinde kendisini yumruklamaya, saçını başını yolmaya başladı. Elde ettiğim bu hazine ise bana tekrar insanlar arasına karışmak imkân ve arzusunu verdi. Bu adi soyguncuğu nefsime karşı süslemek için birçok bahaneler bulunurdu; ama doğrusu bunlara ihtiyacım da yoktu. Bu neviden düşüncelerden kurtulmak için oradan uzaklaştım; dönüp o zavallıya bakmadım bile, yalnız, korku içindeki sesinin, uzun müddet arkamda çınladığını duydum. Yahut da bu hadisenin teferruatı o zaman bana böyle göründü.

Orman müfettişinin bahçesine gitmek ve o menfur adamın söylediği şeylerdeki hakikati bizzat görmek için yanıp tutuşuyordum. Fakat nerede olduğumu bilmiyordum. Etrafımı gözden geçirmek için, ilk rast geldiğim bayıra tırmandım. Onun tepesinden, yakındaki kasabayı ve orman müfettişinin bahçesini önüme serilmiş olarak gördüm. Kalbim şiddetle çarpıyor ve o zamana kadar döktüklerimden başka neviden yaşlar gözlerimi dolduruyordu. Onu tekrar görecektim. Üzüntülü bir hasret adımlarıma hız verdi ve beni en doğru yola götürdü. Şehirden gelen birkaç köylünün yanından görünmeden geçtim. Benden, Raskal'dan ve ormancıdan bahsediyorlardı. Hiçbir şey işitmek istemediğim için hızla geçip gittim.

Bahçeye girdim. Fena şeyler beklemenin bütün korkusu içimdeydi. Kulağıma kahkahaya benzer bir şey çarptı, tüylerim ürperdi. Etrafıma çabuk bir göz attım; kimseyi göremedim. Yoluma devam ettim, yanımda insan adımlarının sesine benzeyen bir hışırtı duyar gibi oluyordum; fakat hiçbir şey görünmüyordu. Kulaklarımın beni aldattığını zannettim. Vakit henüz erkendi, Graf Peter'in kameriyesinde kimse yoktu, bahçe bomboştu. Bildiğim yollarda dolaştım, evin içine kadar sokuldum. Aynı hışırtı daha açık şekilde peşimden geliyordu. Kalbim korku içinde, evin karşısına gelen güneşli sahadaki bir sıranın üzerine oturdum. O görünmez şeytanın alaylı bir gülüşle yanıma oturduğunu duyar gibi oldum. Kapının anahtarı çevrildi, kapı açıldı, orman müfettişi dışarı çıktı; elinde kâğıtlar vardı. Başımdan bir sis tabakası geçiyormuş gibi bir şeyler hissettim, etrafıma baktım ve... ne korkunç şey... Gri ceketli adam yanımda oturuyor, bir şeytan tebessümü ile bana bakıyordu. Kendi saklanma külahını benim başıma geçirmişti. Ayakucunda kendi gölgesi ile benim gölgem yan yana ve rahatça uzanıyordu. Elinde tuttuğu şu malum parşömen ile ehemmiyet vermeksizin oynuyordu. Orman müfettişi kâğıtlarıyla meşgul olarak kameriyenin gölgesinde aşağı yukarı gezinirken, ahbapça kulağıma eğildi ve şu sözleri söyledi:

"Böyle olacak olduktan sonra benim davetimi kabul edebilirdiniz ve iki kişi külahın altında otururduk. Pekâlâ, pekâlâ... Fakat şimdi benim kuş yuvasını geri veriniz, artık ihtiyacınız yok ve onu benden zorla almayacak kadar da namuslu bir insansınız... Fakat teşekkür filan istemez, sizi temin ederim ki onu size ödünç vermiş olmaktan pek memnunum."

İtiraza meydan bırakmadan yuvayı elimden aldı, cebine yerleştirdi ve bana tekrar alayla güldü, o kadar hızlı güldü ki, orman müfettişi gürültüye başını çevirdi. Ben taş kesilmiş gibi orada oturuyordum.

O sözüne devam etti:

"İtiraf etmelisiniz ki böyle bir külah çok daha rahattır. Yalnız sahibini değil, gölgesini de saklar. Sonra keyfi istediği kadar çok insanı içine alır. Bakın, bugün yanımda yine iki tane var."

Tekrar güldü:

"Şuna dikkat ediniz, Schlemihl, başlangıçta iyilikle yapmak istemediğini insan sonunda mecburen yapmak zorunda kalır. Hâlâ tahmin ediyorum ki gölgenizi benden satın alırsınız ve nişanlınızı tekrar elde edersiniz; çünkü henüz vakit geçmedi. Raskal'ı da darağacında sallandırırız. Dünyada ip bulundukça, bu iş bizim için pek kolay olacaktır... Dinleyiniz, bu külahı da üste veriyorum."

Mina'nın annesi dışarı çıktı ve baba ile konuşmaya başladı:

"Mina ne yapıyor?"

"Ağlıyor!"

"Toy çocuk! Artık hiçbir şeyin değişmesine imkân yok!"

"Elbette yok; fakat onu bu kadar çabuk başka birine vermek... Ah, kocacığım, sen kendi çocuğuna zulmediyorsun."

"Hayır karıcığım, pek yanlış hüküm veriyorsun! O, bu çocukça gözyaşları tükenmeden evvel kendisini çok zengin ve itibarlı bir adamın karısı olarak bulursa, bir rüyadan uyanır gibi, teselli bulmuş olarak ıstırabından kurtulacak ve hem Allaha hem bize minnettar kalacaktır; göreceksin!"

"İnşallah!"

"Gerçi kızımızın bugün de bir hayli emlaki [mülkü] var, fakat o serseri herifle geçirdiği feci maceranın uyandırdığı dedikodudan sonra zanneder misin ki Raskal'dan daha münasip bir kısmet öyle çabucak bulunur? Bu Raskal'ın ne kadar serveti var biliyor musun? Burada, bizim memlekette, on para borç etmeden altı milyonluk emlak satın alıp parasını saymış. Evrakını gözlerimle gördüm. Benden evvel davranıp en iyi malları satın alan da oymuş. Bundan başka, cüzdanında Thomas John namına aşağı yukarı dört buçuk milyonluk poliçe var."

"Herhalde pek çok çalmış olacak!"

"Bunlar yine ne biçim laflar? Başkalarının israf ettiği yerde o akıllıca tasarruf etmiş!"

"Uşaklık etmiş bir adam!"

"Saçma! Düşün ki kusursuz bir gölgesi var!"

"Hakkın var... Fakat..."

Gri ceketli adam güldü ve bana baktı. Kapı açıldı ve Mina dışarı çıktı. Bir oda hizmetçisinin koluna dayanıyordu, güzel, soluk yanaklarından sessiz gözyaşları süzülüyordu. Ihlamurların altında kendisi için hazırlanmış bir koltuğa oturdu, babası onun yanında bir iskemle aldı; şiddetle ağlamaya başlayan kızının elini şefkatle yakalayarak tatlı sözlerle hitap etti:

"Sen benim iyi, sevgili çocuğumsun! Aynı zamanda makul de olacaksın, yalnız senin saadetini isteyen ihtiyar babanı kederlendirmek istemeyeceksin! Sevgili kızım, bu hadiselerin seni çok sarstığını gayet iyi anlıyorum; bir mucize ile felaketten kurtuldun. Bu rezilce hileyi keşfetmeden evvel o adi herifi çok seviyordun. Bak Mina, bunu biliyorum ve bunun için sana sitem etmiyorum. Ben bile, sevgili çocuğum, büyük bir adam sandığım müddetçe onu sevmiştim. Her şeyin nasıl başka türlü çıktığını

şimdi kendin de görüyorsun! Nasıl? Her köpeğin bile bir gölgesi varken benim sevgili, bir tanecik kızım böyle bir adama... Hayır, zaten artık kendin de onu düşünmüyorsun. Dinle, Mina, şimdi seni güneşten korkusu olmayan bir adam, herkesten hürmet gören bir adam istiyor, gerçi prens falan değil, fakat on milyon, yani senden on defa fazla serveti var; benim sevgili çocuğumu mesut edecek bir adam. Bana cevap verme, itiraz etme, benim iyi, itaatli kızım ol, bırak da seni seven baban senin için uğraşsın, gözyaşlarını silsin! Herr Raskal ile evleneceğine bana söz ver... Söyle, söz veriyor musun?.."

Kız ölü bir sesle cevap verdi:

"Artık yeryüzünde hiçbir isteğim, hiçbir dileğim yok. Babam benim için ne istiyorsa o olsun!"

Tam bu sırada Herr Raskal'ın geldiği haber verildi ve kendisi küstahça oradakilerin arasına girdi. Mina bayılmıştı. Menfur yoldaşım bana hiddetle baktı ve çabucak şu sözleri fısıldadı:

"Buna tahammül ediyorsunuz ha? Damarlarınızda kan yerine ne dolaşıyor?"

Çabuk bir hareketle elimde hafif bir yara açtı, oradan kan aktı, o sözüne devam etti:

"Hakikaten... Kıpkırmızı kan... Öyleyse imzalayınız!"

Parşömeni ve kalemi elime almıştım.

7

SEVGİLİ CHAMISSO, hakkımda hüküm vermek için sana her şeyimi açacağım ve her hükmün lehimde olmasına çalışmayacağım! Uzun zaman kendimi sıkı bir muhakemeye çektim, çünkü kalbimde bana azap veren bir kurt besliyordum. Hayatımın bu en ciddi anı daima gözlerimin önünde

dolaşıyordu ve ben bu ana ancak şüphe eden bir gözle, utanarak ve kendimi yiyerek bakabiliyordum... Aziz dostum, hafiflik ederek ayağını doğru yoldan dışarı atan bir kimse, farkında olmadan başka yollara sapar ve bu yollar onu aşağı, daima aşağı götürür. Ondan sonra gökyüzündeki yol gösteren yıldızların pırıltısına beyhude yere bakar. Artık yapacak bir şey yoktur, hiç durmadan bayır aşağı gitmeye ve nefsini Allahın intikamına kurban etmeye mecburdur.

Bana lanet getiren o acele ve yanlış adımı attıktan sonra aşk yüzünden cürüm işleyerek başka bir şahsın mukadderatına sokulmuştum. Artık bana, felaket tohumu ektiğim bir yerde ve çabuk bir kurtuluş çaresini elde ettiğim bir anda, bu çareye körü körüne sarılmaktan başka yapacak ne kalıyordu? Çünkü son saat çalmıştı. Adelbert, istenilen herhangi bir bedelin bana çok pahalı gelebileceğini, kendime ait olan herhangi bir şeyi vermekte, altınlarımı vermekten daha hasis davranacağımı zannedecek kadar beni aşağılık farz etme! Hayır, Adelbert; fakat çapraşık yollarda dolaşan bu esrarlı yılana karşı ruhum silinmez bir nefretle dolmuştu. Kendisine karşı haksızlık etmiş olabilirim, fakat onunla her türlü beraberlik beni kızdırıyordu. İşte burada da, hayatımda çok kere olduğu gibi, hatta alelumum [tüm] dünya tarihinde çok kere görüldüğü gibi, kendiliğinden olan bir hadise, yapılacak olan bir işin önüne geçti. Sonradan kendi kendimle barıştım. İlk defa olarak zaruretlere hürmet etmeyi öğrendim; yapılan bir işten, olup biten bir hadiseden daha çok zaruretin malı olan ne vardır? Bundan sonra bu zarurete derin manalı ve evvelden mukadder bir şeymiş gibi hürmet etmeyi öğrendim; öyle bir şey ki, bütün şu büyük makinenin aralarında esip dolaşıyor ve biz onun içinde sadece yardımcı şahıslar, başka kuvvetler tarafından

tahrik edilen muharrik [devindirici] çarklar gibi hadiselere müdahale ediyoruz. Ne olmak icap ediyorsa olacaktır, ne olmak icap etti ise olmuştur ve bunlar, kendi bahtımda ve hayatıma karışanların bahtında görüp nihayet hürmet etmeyi öğrendiğim o alın yazısının tesiriyle olmuştur.

Bilmiyorum, bu kadar kuvvetli tahassüslerin [duyguların] baskısı altında ezilen ruhumun gerginliğine mi hamletmeli, yoksa son günlerin alışılmamış mahrumiyetleri ile zayıflamış olan vücut kuvvetlerimin tükenmesine mi, yahut da bu gri elbiseli menhus [uğursuz] herife olan yakınlığın bütün bünyemde doğurduğu tahrip edici isyana mı? Hülasa, tam imzalayacağım sırada, derin bir baygınlığa düştüm, uzun zaman, sanki ölümün kollarında imiş gibi, yattım.

Ayılmaya başladığım zaman kulağıma ilk çarpan sesler, ayak patırtısı ve küfürdü; gözlerimi açtım, ortalık karanlıktı, menfur yoldaşım söylenerek benimle uğraşıyordu.

"Bu yaptığınıza, ihtiyar bir kadın gibi hareket etmek denir! Kendinizi toplayınız ve karar vermiş olduğunuz şeyi çabucak yapınız; yoksa başka şeye karar verdiniz de şimdi mırın kırın etmek mi istiyorsunuz?"

Yattığım yerden güçlükle doğruldum ve sesimi çıkarmadan etrafıma baktım. Akşam ilerlemişti, orman müfettişinin bol ışıklı evinden neşeli müzik sesi geliyordu, bahçenin yollarında tek tük insan grupları dolaşıyordu. Bir çift, konuşarak yaklaştı ve benim biraz evvel oturmakta olduğum kanepeye yerleşti. Zengin Herr Raskal ile evin kızı arasında bu sabah yapılan nikâhtan bahsediyorlardı... Şu halde olan olmuştu...

Meçhul adamın saklanma külahını elimle başımdan sıyırıp attım ve o derhal gözümden kayboldu; sessizce, korunun derin karanlığına dalarak ve Graf Peter'in ka-

meriyesinin yolunu tutarak, bahçenin kapısına doğru yürüdüm. Fakat habis [kötücül] ruhum görünmeden yanımda geliyor, keskin sözlerle peşimi kovalıyordu:

"Sinirleri zayıf olan Monsieur'yü bütün gün ihtimam ile tedavi etmemizin yorgunluğuna karşı demek ki böyle teşekkür ediliyor. Oyunda soytarı rolü de bize düştü ha? Pekâlâ, inatçı bey! Benden kaçın bakalım, fakat biz birbirimize bağlıyız! Sizde benim altınlarım, bende sizin gölgeniz var; bunlar ikimizi de rahat bırakmazlar... Bir gölgenin sahibini terk ettiği hiç görülmüş müdür? İnayet edip kendisini tekrar kabul edinceye ve ben ondan kurtuluncaya kadar gölgeniz beni arkanızda dolaştıracaktır. Hemen ve isteyerek yapmak fırsatını kaçırdığınız şeyi, artık vakti geçtikten sonra, bıkkınlık ve can sıkıntısından yapacaksınız. İnsan alnına yazılmış olandan kaçamaz!"

Hep aynı tarzda sözüne devam ederek boyuna söyledi. Beyhude yere kaçtım, arkamı bırakmadı, daima yanımda kalarak, alaylı bir sesle altından ve gölgeden bahsetti. Hiçbir şahsi düşünceye sahip olmak iktidarında değildim.

İnsan bulunmayan sokaklardan geçerek evimin yolunu tutmuştum. Önüne gelip durduğum ve baktığım zaman neredeyse tanıyamayacaktım; kırılmış camların arkasında ışık yanmıyordu. Kapılar kapanmıştı, içeride uşaklar ve hizmetçiler dolaşmıyordu. O, yanı başımda, yüksek sesle güldü:

"Ya, ya, işte böyle!.. Fakat Bendel'inizi herhalde içeride bulacaksınız. Onu biraz evvel, ihtiyata riayet, öyle yorgun bir halde eve yolladılar ki, herhalde o zamandan beri içeride kalmış olacaktır."

Tekrar güldü.

"Size anlatacak hikâyeleri vardır. Pekâlâ... Bu akşamlık iyi geceler. Yakında tekrar görüşürüz."

Tekrar tekrar zili çaldım, içeride ışık belirdi; Bendel, "Zili kim çaldı?" diye içeriden sordu. Zavallı adam sesimi tanıyınca sevincini zor zapt edebildi. Kapı hızla açıldı, ağlayarak birbirimizin kollarına atıldık. Kendisini çok değişmiş, dermansızlaşmış ve hastalanmış buldum; fakat benim de saçlarım tamamen kırlaşmıştı.

Bendel beni bomboş odalardan geçirerek iç taraflara, zararsız halde kalmış bir salona götürdü. Yiyecek ve içecek getirdi; oturduk, o tekrar ağlamaya başladı. Anlattığına göre, son defa gölgemle birlikte tesadüf ettiği o gri elbiseli sıska adamı o kadar uzun zaman ve o kadar çok dövmüş ki, nihayet benim izimi kaybetmiş ve yorgunluktan yıkılıp kalmış. Sonra beni bir daha bulamayınca, eve dönmüş; tam bu sırada halk, Raskal'ın teşvikiyle, oraya birikip pencereleri taşlamışlar ve içlerindeki yıkıp bozma isteğini yerine getirmişler. Onlara iyilik eden insana işte böyle muamele ediyorlardı. Hizmetkârlarımsa dağılıp kaçmışlardı. Oranın polisi beni şüpheli sayarak şehirden uzaklaştırmaya karar vermiş ve bu mıntıkayı terk etmem için yirmi dört saatlik bir mühlet vermişti. Bendel, Raskal'ın servetine ve evlenmesine dair bildiklerime daha birçok şeyler ilave etti. Burada aleyhimde olup biten her şeyin kendisinden çıktığı bu hain herif başlangıçtan beri benim sırrımı öğrenmiş olacaktı. Görünüşe göre, paramın cazibesine tutularak, bana sokulmaya muvaffak olmuş ve daha ilk zamanlarda altın dolabının bir anahtarını tedarik etmişti. Servetinin temelini buradan kurmuştu. Bunu daha fazla artırmaktan artık istiğna edebilirdi [vazgeçebilirdi].

Bendel bütün bunları, sık sık gelen gözyaşları arasında anlattı. Sonra da, beni tekrar gördüğü, bana tekrar kavuştuğu, felaketin beni nereye sürüklediğinden uzun müddet şüphe ettikten sonra beni tekrar sakin ve ken-

dini toplamış bir halde bulduğu için sevincinden ağladı. Çünkü ümitsizlik artık içimde bu şekli almıştı. Felaketimi dev gibi büyük ve değişmez olarak önümde görmüş, bütün gözyaşlarımı bu yolda dökmüştüm. Artık göğsümden hiçbir feryat çıkaramazdım. Soğuk ve kayıtsız bir halde, açık başımı bu felakete karşı tutuyordum.

"Bendel!" diye söze başladım, "başıma geleni biliyorsun. Eski bir kabahat yüzünden ağır bir cezaya çarpıldım. Sen, masum adam, bahtını artık daha fazla benim bahtıma bağlamamalısın! Bunu istemiyorum! Hemen bu gece gideceğim. Atımı eyerle. Yalnız gideceğim. Sen kalacaksın. Böyle istiyorum. Burada birkaç sandık daha altın olacak, bunlar sana kalsın. Yalnız ve kararsız, dünyayı dolaşacağım. Fakat herhangi bir neşeli an bana tekrar güler, saadet bana barışmış gözlerle bakarsa, o zaman muhakkak seni düşüneceğim, çünkü güç ve kederli saatlerimde senin sadık göğsünde ağladım."

Bu dürüst adam, efendisinin son emrine, ruhunu bir korku sarmış olsa bile, kalbi parçalanarak itaat etmeye mecbur oldu. Ricalarına, ileri sürdüğü bahanelere karşı sağır, gözyaşlarına karşı kördüm; atımı getirdi. Ağlayan Bendel'i bir kere daha göğsüme bastım, eyerin üzerine atladım ve gecenin mantosuna bürünerek hayatımın mezarından uzaklaştım. Atımın beni hangi yola götüreceğine aldırış etmiyordum. Çünkü artık yeryüzünde hiçbir hedefim, hiçbir dileğim, hiçbir ümidim yoktu.

8

AZ SONRA, yaya giden bir adam bana yol arkadaşı oldu ve bir müddet atımın yanında yürüdükten sonra benden bir ricada bulundu: Aynı yolu takip ettiğimiz için, sırtındaki

paltosunu atımın sağrısına atmak müsaadesini istiyordu. Sesimi çıkarmadan buna razı oldum. Bu küçük hizmetimden dolayı bana kibarca teşekkür etti, atımı övdü, bu vesile ile zenginlerin saadet ve kudretini göklere çıkardı ve nasıl oldu bilmiyorum, kendi kendisiyle bir nevi konuşmaya daldı, ben bu konuşmanın sadece bir dinleyicisi idim.

Hayat ve dünya hakkındaki fikirlerini izah etti ve hemen sözü metafiziğe getirerek, bu ilmin, bütün muammaları halledecek olan kelimeyi bulmakla mükellef [yükümlü] olduğunu söyledi. Bu vazifeyi pek açık olarak izah ediyor ve ondan sonra cevabına geçiyordu.

Dostum, filozofların mektebinden bir kere yakamı kurtardığımdan beri felsefi spekülasyonlara asla müsait olmadığımı sarahaten [açıkça] anladığımı ve sahayı kendime tamamen kapattığımı bilirsin; o zamandan beri birçok şeyi olduğu gibi bıraktım, birçok şeyi anlamak ve bilmekten vazgeçtim ve bizzat senin bana tavsiye ettiğin gibi, sağduyuma, içimdeki sese güvenerek, elimde olduğu kadar, kendi yolumda yürüdüm. Şimdi bu güzel konuşan adam sanki bana, büyük bir kabiliyetle, kendine mahsus temeller üzerinde yükselen ve âdeta içten bir zaruretle var olan, sağlam yapılı bir bina gösteriyordu. Yalnız ben bu binada asıl aramak istediğim şeyi bulamıyordum ve bunun için o bina benim gözümde sadece, zarif bir derli topluluk ve mükemmellik içinde gözleri kamaştıran bir sanat eseri idi. Bununla beraber bu çenesi kuvvetli adamı dinlemekten hoşlanıyordum, dikkatimi kederlerimden ayırarak kendine çekiyordu, eğer aklımı olduğu gibi, ruhumu da elde etmiş olsaydı, kendimi, seve seve onun eline bırakırdım.

Bu aralık vakit ilerlemiş ve biz farkında olmadan şafak gökyüzünü aydınlatmıştı. Birdenbire başımı kaldırıp, şark [doğu] tarafında güneşin yakın olduğunu haber veren renk-

lerin ihtişamını görünce korktum: gölgelerin bütün genişliği ile parladığı bu saatte, bu açık arazide güneşe karşı hiçbir saklanacak yer, hiçbir korunacak yer görünmüyordu. Halbuki ben yalnız değildim. Yanımda yürüyen adama bir göz attım ve tekrar korktum: bu, gri ceketli adamdan başkası değildi. O benim şaşkınlığıma gülümsedi ve bir şey söylememe meydan vermeden sözüne devam etti: "Bırak da, şu dünyada âdet olduğu üzere, karşılıklı menfaatlerimiz bizi bir an için birleştirsin, ayrılmak için her zaman vaktimiz var. Dağların kenarını kovalayan bu yol, bilmem henüz bu noktaya dikkat etmediniz mi, aklınız varsa gidebileceğiniz tek yoldur. Aşağıya, vadiye gidemezsiniz, bu dağları aşarak geldiğiniz yeri dönmeyi hele hiç istemezsiniz... Fakat bu yol aynı zamanda benim de yolumdur... Henüz doğmakta bulunan güneşin sizi korkudan sararttığını görüyorum. Beraber seyahatimiz müddetince gölgenizi size ödünç vereyim, siz de buna mukabil yanınızda gitmeme müsaade ediniz. Artık Bendel yanınızda değil; ben size güzelce hizmet ederim. Beni sevmiyorsunuz, buna müteessirim. Fakat buna rağmen benden istifade edebilirsiniz. Şeytan insanların tasavvur ettiği kadar siyah ruhlu değildir. Dün beni gücendirdiniz, bu doğru, fakat ben bugün bunun acısını çıkarmak istemiyorum ve buraya kadar yolda size iyi vakit geçirttim, bunu kendiniz de itiraf etmelisiniz. Haydi bakalım, tecrübe için bir kere olsun gölgenizi kabul ediniz."

Güneş doğmuştu. Caddede karşımıza insanlar çıkıyordu, içten istemeyerek de olsa bu teklifi kabul ettim. Gülümseyerek yere serdiği gölgem, atın gölgesinin üzerindeki yerine geçerek yanı başımda keyifle tırısa kalktı. Çok acayip bir ruh hali içinde idim. Bir grup köylünün yanından geçtim, onlar benim gibi zengin bir adama hürmetle şapkalarını çıkararak yol açtılar. Yoluma devam et-

tim, hırslı gözler ve çarpan bir kalple atın üstünde yan tarafıma, bir zamanlar benim olan gölgeme baktım. Şimdi onu bir yabancıdan, evet, bir düşmandan ödünç almıştım.

Öteki, yanı başımda aldırış etmeden gidiyor ve ıslıkla bir şarkı çalıyordu. O yayan, ben atlı idim. Başım dönmeye başladı. Arzuların bu kandırışı çok kuvvetli idi: Birdenbire dizginleri çevirdim, mahmuzları sıktım ve bütün süratimle kenar yollardan birine saptım. Fakat gölgemi kaçırmadım. O, dönüş esnasında attan kaymış ve kanuni sahibini yolun üzerinde, beklemeye başlamıştı. Utanarak geri dönmeye mecbur oldum. Gri ceketli adam hiç keyfini bozmadan şarkısını bitirdikten sonra halime güldü, gölgemi tekrar yerine koydu ve onun, ancak hakkım olan bir mal gibi kendisine yeniden sahip olduğum takdirde bana yapışacağını, yanımda kalacağını söyledi. "Ben sizi," diye sözüne devam etti, "gölgenizden yakalamış bulunuyorum; siz benden kurtulamazsınız. Sizin gibi zengin bir adama ne de olsa bir gölge lazımdır, başka türlü olmaz, siz yalnız bunu daha erken idrak etmediğiniz için hatalısınız."

Aynı cadde üzerinde yoluma devam ettim. Hayatın bütün kolaylıkları, hatta ihtişamı tekrar bana yüz gösteriyordu. Serbestçe ve kolaylıkla hareket ediyordum, çünkü ödünç de olsa, bir gölgem vardı ve her yerde, servete dayanan bir hürmet telkin ediyordum. Fakat kalbimde ölüm hisleri vardı. Kendisini dünyanın bu en zengin adamının adi bir uşağı gibi gösteren bu acayip yol arkadaşım fevkalade hamarat, ölçüsüz derecede becerikli ve mahir, yani zengin bir adamın oda uşağının ta kendisi idi, fakat yanımdan ayrılmıyor, hiç arkasını kesmeden beni kandırmaya çalışıyor, eninde sonunda, sadece ondan kurtulmak için de olsa, bu gölge alışverişini kabul edeceğimi büyük bir emniyetle ileri sürüyordu. Hem beni taciz

ediyordu hem de kendisinden nefret ediyordum. Ondan adamakıllı korkmam lazımdı. Kendisine bağlanmış bulunuyordum. Bir kere beni kaçmakta olduğum dünyanın nimetlerine döndürdükten sonra, yakamı eline almıştı. Onun lafazanlığına tahammüle mecbur oluyor, neredeyse haklı olduğunu hissediyordum. Zengin bir adamın dünyada bir gölgesi olmalıydı ve onun beni kandırıp tekrar sahip ettiği mevkii muhafaza etmek istediğim takdirde bir tek çıkar yol vardı. Fakat bu noktada kararım kati idi: Aşkımı feda ettikten, hayat benim için rengini kaybettikten sonra, bütün dünyanın gölgeleri pahasına da olsa, ruhumu bu herife bağışlamak istemiyordum. Bu işin nasıl biteceğini de bilmiyordum.

Bir gün, dağlara seyahate çıkan ecnebilerin uğramayı âdet ettikleri bir mağaranın önünde oturuyorduk. Burada yeraltı nehirlerinin ölçülmez derinliklerden gelen uğultusu duyuluyor ve atılan bir taşı gürültülü düşmekten alıkoyacak hiçbir dip yokmuş gibi görünüyordu. Gri ceketli adam, çok kere yaptığı gibi, gölgeme tekrar hâkim olduğum takdirde tılsımlı kesem sayesinde dünyada neler yapabileceğime dair, zengin muhayyilesinin yardımıyla ve en parlak renklerin pırıltılı cazibesi içinde, bana itinalı tablolar çiziyordu. Dirseklerimi dizlerime dayayarak yüzümü ellerimin içine almıştım. Bu riyakâr adamı dinliyor, kalbimin, onun kandırmaları ile içimdeki sağlam irade arasında ikiye bölündüğünü hissediyordum. İçimde böyle bir ikilik ile daha uzun müddet mukavemet edemezdim, kati mücadeleye başladım:

"Efendi, muayyen şartlarla yanımda kalmanıza müsaade ettiğimi, fakat hürriyetime tamamıyla sahip bulunduğumu unutmuş görünüyorsunuz!"

"Emrederseniz hemen pılımı pırtımı toplarım!"

Bu tehdidi pek ağzına dolamıştı. Sustum. Hemen gölgemi toplayıp devşirmeye başladı. Sarardım, fakat ses çıkarmadan bu harekete müsaade ettim. Bunu uzun bir sükût takip etti. Söze evvela o başladı:

"Bana tahammül edemiyorsunuz, beyim, benden nefret ediyorsunuz, bunu biliyorum; fakat niçin nefret ediyorsunuz? Acaba sokak ortasında üstüme çullanıp tılsımlı kuş yuvasını zorla benden kapmaya uğraştığınız için mi? Yoksa sadece namusunuza güvenilmiş sandığınız gölgeyi, yani benim malımı, hırsız gibi aşırmaya kalkıştığınız için mi? Ben kendi hesabıma sizden bunun için nefret etmiyorum. Bütün kabiliyetlerinizden, kurnazlığınızdan, kuvvetinizden istifadeye kalkışmanızı gayet tabii buluyorum. Üstelik fevkalade sağlam kanaatlerinizin mevcut olması ve namuskârlığın ta kendisi gibi düşünmeniz de bir hevestir, buna da bir diyeceğim yok. Sahiden sizin kadar insafsızca düşünmüyorum. Ben sadece, sizin düşündüğünüz gibi hareket ediyorum. Yoksa sahip olmayı nedense pek istediğim muhterem ruhunuzu kendime almak için, herhangi bir zaman gırtlağınıza mı bastım? Değiş tokuş ettiğim bir kese için arkanızdan uşağımı mı saldırdım? Bu keseyi sizden alıp sıvışmaya mı teşebbüs ettim?"

Bu sözlere verecek bir cevabım yoktu, o devam etti:

"Pekâlâ, beyim, pekâlâ! Bana tahammül edemiyorsunuz. Bunu da pek güzel anlıyorum ve bu yüzden size içerlemiyorum. Ayrılmamız lazım, bu meydanda! Siz de bana pek can sıkıcı gelmeye başladınız. Şu halde sizi utandıran huzurumdan tamamıyla kurtulmanız için bir kere daha tavsiye ediyorum: Malınızı benden satın alınız!"

Keseyi kendisine uzattım:

"Bu bedel mukabilinde!"

"Hayır!"

Derin bir iç çektim ve tekrar söze başladım:

"Demek yine böyle. İstirham ederim, beyim, ayrılalım. İkimizi de alacak kadar geniş olduğunu ümit ettiğim bu dünyada artık yolumu kesmeyiniz."

O gülümsedi ve cevap verdi:

"Gidiyorum, beyim, yalnız daha evvel size, bu âciz kulunuzu arzu buyuracak olursanız nasıl çağıracağınızı öğreteyim: Kesenizi sallayınız, yeter. İçindeki tükenmez altınlar şıkırdayınca bu ses beni derhal kendisine çeker. Bu dünyada herkes kendi menfaatini düşünür: Görüyorsunuz ki ben aynı zamanda sizin menfaatinizi de düşünüyorum, çünkü size açıktan açığa yeni bir kudret veriyorum. Ah, bu kese!.. Gölgenizi güveler yiyip bitirmiş olsa bile, bu kese aramızda kuvvetli bir bağ olarak kalacaktır. Yeter, altınlarımla beraber ben de sizin elinizdeyim. Uzakta da olsam kulunuza emrediniz! Dostlarımın hizmetine her zaman amade bulunduğumu ve zenginlerin benimle bilhassa aralarının iyi olduğunu bilirsiniz. Bunu kendi gözlerinizle gördünüz. Yalnız gölgeniz, beyefendi, bakın bunu söyleyeyim... Onu asla elde edemezsiniz... Ancak bir şartla..."

Ruhumda eski zamanlara ait bazı kimselerin hayalleri canlandı. Süratle karşımdakine sordum:

"Sizde Herr John'un da bir imzası var mıydı?" Güldü:

"O kadar iyi bir dostum için böyle şeylere asla lüzum yoktu."

"Kendisi nerede? Allah aşkına, bunu bilmek istiyorum!"

Tereddüt ederek elini cebine soktu; oradan, saçlarından çekilerek Herr John'un soluk, şekli bozulmuş vücudu meydana çıktı; morarmış ölü dudakları harekete gelerek ağır ağır şu kelimeleri söyledi:

"Justo Judicio Dei Judica tus sum; Justo Judicio Dei Condemnatus sum."*

Dehşet içinde kaldım ve şıkırdayan keseyi çabucak uçuruma fırlatarak karşımdaki adama şu son sözleri söyledim:

"Korkunç adam, sana Allahın ismi üzerine ant veriyorum: Kalk buralardan git, bir daha gözlerime görünme!"

Karanlık bir tavırla yerinden kalktı, vahşi nebatlarla dolu olan bu yerin etrafını çevreleyen kayaların arkasında hemen kayboldu.

9

Orada, gölgesiz ve parasız, oturuyordum. Fakat göğsümden ağır bir yük kalkmıştı. Neşeliydim. Aşkımı da kaybetmiş olmasaydım yahut bu kayıpta kendimi suçsuz hissetseydim, zannediyorum ki, mesut da olabilecektim. Fakat şimdi ne yapacağımı bilmiyordum. Ceplerimi aradım ve henüz birkaç altın bulunduğunu gördüm. Onları saydım ve güldüm. Atlarım aşağıdaki handa idi. Oraya gitmekten utanıyordum; hiç olmazsa güneşin batmasını beklemeliydim. Fakat o henüz gökyüzünde ve yüksekte idi. Yakındaki ağaçların gölgesine yattım ve sükûnetle uyudum.

Sevimli hayaller, neşeli danslar ederek, hoş bir rüyada bana göründüler. Mina, saçlarında çiçekten bir çelenkle, önümden süzülüp geçti ve bana tatlı tatlı güldü. Namuslu Bendel de çiçeklerden bir çelenk takmıştı, tatlı bir selamla önümden geçti. Daha birçoklarını gördüm, bana öyle geliyor ki, Chamisso, uzaktaki kalabalığın arasında seni de gördüm. Ortalıkta parlak bir ışık vardı, fakat hiç kimsenin

* Tanrının adil mahkemesinde muhakeme edildim; Tanrının adil mahkemesinde mahkûm edildim.

gölgesi yoktu, daha garibi, bu hiç de fena görünmüyordu... Çiçekler ve şarkılar... Aşk ve sevinç, hurmalıkların altı... Bu oynak, hafifçe esip geçen sevimli mahlukları ne tutmak ne de kim olduklarını anlamak benim için mümkün oluyordu. Fakat böyle bir rüya görmekten hoşlandığımı ve uyanmamaya gayret ettiğimi biliyorum. Sahiden uyandığım halde gözlerimi kapalı tutuyor, uzaklaşan hayalleri biraz daha ruhumun önünde alıkoymak istiyordum.

Nihayet gözlerimi açtım, güneş henüz gökyüzünde, fakat şark tarafında idi. Bütün gece uyumuştum. Bunu, hana dönmemem gerektiği hakkında bir işaret bildim. Orada bana ait olan şeyleri kaybolmuş saydım ve dağın ormanlarla kapalı eteğini takip eden küçük bir yoldan yayan gitmeye karar verdim; benimle istediğini yapmasını bahtıma bıraktım. Arkama dönüp bakmadım, zengin olarak bıraktığım Bendel'e başvurmayı da düşünmedim ki, bunu herhalde yapabilirdim. Dünyada bundan sonra alacağım yeni hüviyetime bir göz gezdirdim: Elbisem mütevazı idi. Sırtımda eski, siyah bir hırka vardı; bunu ta Berlin'de iken giyerdim ve o zamandan beri ilk defa olarak bu seyahatimde, bilmem nasıl, tekrar elime geçivermişti. Bundan başka kafamda bir seyahat kasketi, ayaklarımda bir çift eski çizme vardı. Yerimden kalktım, orada, hatıra olsun diye, kendime dikenli ağaçtan bir değnek kestim ve hemen yola düzüldüm.

Ormanda ihtiyar bir köylüye rast geldim. Beni ahbapça selamladı. Kendisiyle konuşmaya başladım. Her şeyi öğrenmek isteyen bir seyyah gibi, evvela yolu, sonra bu civarı ve buraların ahalisini, bu dağlarda çıkan mahsulleri ve buna benzer şeyler sordum. Suallerime akıllıca ve mufassal cevaplar verdi. Ormanın geniş bir kısmında tahribat yapmış olan bir selin yatağına geldik. Güneşin aydınlattığı bu sahayı görünce içim korkudan titredi;

köylüyü önden yürüttüm. Fakat o, bu tehlikeli yerin tam ortasında durdu ve bana dönerek bu tahribatın hikâyesini anlatmaya kalktı. Fakat bende noksan olan şeyi hemen fark ederek sözünü yarıda kesti:

"Fakat nasıl olur? Efendinin gölgesi yok!"

"Maalesef, maalesef!.." diye içimi çekerek cevap verdim. "Geçirdiğim uzun ve tehlikeli bir hastalık esnasında saçlarımı, tırnaklarımı ve gölgemi kaybettim. Bu yaşta yeniden çıkan saçlarıma bak, baba, bembeyaz. Tırnaklarım da çok kısa kaldı, gölgem de bir türlü yeniden çıkmıyor."

İhtiyar başını sallayarak:

"Vay Vay!" dedi "Gölgeniz yok ha? Bu fena. Geçirdiğiniz hastalık fena bir hastalıkmış."

Fakat hikâyesine tekrar başlamadı, karşımıza çıkan ilk yol çatalında, bir kelime bile söylemeden ayrılıp gitti. Yanaklarımdan tekrar acı gözyaşları süzülüyordu, neşem uçuvermişti.

Mahzun bir kalple yoluma devam ettim ve bundan sonra hiçbir insanın yol arkadaşlığını aramadım. Ormanın en karanlık yerlerine sığındım ve bazen, güneşin vurduğu bir yeri geçmek için, saatlerce hiçbir insan gözünün bu geçişe engel olmamasını beklemeye mecbur kaldım.

Akşamları köylerde konakladım. Bu dağlardaki bir maden ocağına girmek ve yer altında bir iş bulmak istiyordum. Çünkü şimdiki vaziyetimin bana rızkımı bizzat kazanmayı emrettiğini bir tarafa bıraksak bile, yıpratıcı düşüncelerime karşı beni koruyabilecek tek şeyin yorucu bir çalışma olduğunu pek güzel anlamıştım.

Birkaç yağmurlu gün, kolayca yol kazanmamı temin etti, fakat bunun acısını çizmelerim çekti, çünkü onların tabanı böyle bir kara ameleye değil, Graf Peter'e göre yapılmıştı. Artık çıplak tabanlarıma basarak yürüyordum.

Bir çift yeni çizme tedarik etmem lazımdı. Ertesi sabah, bir pazar yerinde, eski ve yeni çizmeler satılan bir barakada, bu işi büyük bir itina ile hallettim. Uzun uzun seçtim ve pazarlık ettim. Pek istediğim bir çift yeni çizmeden vazgeçmeye mecbur oldum; fiyatın pahalılığı beni korkuttu. Böylece, henüz iyi ve sağlam olan eski bir çift çizmeye razı oldum ve kulübenin sahibi olan sarı kıvırcık saçlı, güzel çocuk, peşin para karşılığında, dostça bir tebessümle bunları bana teslim etti, hayırlı yolculuklar diledi. Hemen çizmeleri ayağıma geçirdim ve şimal kapısından çıkarak kasabayı terk ettim.

Derin düşüncelere dalmıştım ve ayağımı bastığım yeri bile görmüyordum, çünkü bu akşam varmayı umduğum maden ocağını düşünüyor ve orada nasıl başvuracağımı doğru dürüst bilmiyordum. Daha iki yüz adım gitmemiştim ki, yoldan ayrılmış olduğumu fark ettim. Yolu bulmak için etrafıma bakındım, hiç balta değmemişe benzeyen vahşi, asırlık bir çam ormanında bulunuyordum. Birkaç adım daha attım, kendimi, üzerlerinde yalnız yosun ve çalılar yetişen ve aralarında kar ve buz tarlaları uzanan ıssız kayalıkların arasında buldum. Hava çok soğuktu. Etrafıma baktım, orman arkamda kaybolmuştu. Birkaç adım daha... Etrafımda ölüm sükûtu vardı, üzerinde durduğum buzlar alabildiğine uzanıyordu ve kesif bir sis bunların üzerine çökmüştü. Güneş ufkun kenarında kan renginde idi. Soğuk tahammül edilir gibi değildi. Ne olduğumu bilmiyordum. Dondurucu soğuk beni adımlarımı hızlandırmaya sevk etti. Yalnız uzak suların gürültüsünü duyuyordum. Bir adım daha... Bir okyanusun buzlu sahiline gelmiştim. Sayısız fok balığı sürüleri önümde gürültü ile sulara atıldılar. Bu sahili takip ettim, tekrar çıplak kayalar, sahralar, kayın ve çam ormanları gördüm. Birkaç dakika daha, ileriye doğru

koştum. Boğucu bir sıcak vardı. Güzel ekilmiş pirinç tarlalarının arasında, dut ağaçlarının altında duruyordum. Bunların gölgesinde oturdum, saatime baktım, pazar yerinden ayrılalı bir çeyrek saat olmamıştı. Rüya gördüğümü sandım, uyanmak için dilimi ısırdım. Fakat hakikaten uyanıktım... Düşüncelerimi derlemek için gözlerimi kapadım. Önümde, burundan çıkan acayip hecelerle konuşulduğunu duydum. Gözlerimi kaldırdım: Elbiselerine inanmasam bile, çehrelerinin Asyalı şeklinden belli olan iki Çinli, memleketin âdeti üzere selam vererek bana kendi dillerinde hitap ediyorlardı. Ayağa kalkıp iki adım geri çekildim. Onları artık göremedim. Manzara değişmişti: Burada pirinç tarlaları yerine ağaçlar, ormanlar vardı. Bu ağaçlara ve etrafımda çiçek açmış bulunan otlara baktım; bunların arasında benim tanıdıklarım, Güneydoğu Asya bitkileri idi. Ağaçlardan birine gitmek istedim, fakat bir adım... Her şey tekrar değişiverdi. Bu sefer, talim yapan acemi bir asker gibi adımlar atarak ağır ağır yürüdüm. Harikulade değişik memleketler, vadiler, boğazlar, dağlar, bozkırlar, kum çölleri, hayran gözlerimin önünden geçip gidiyorlardı. Hiç şüphe yoktu: Ayaklarıma Hızır çizmeleri* giymiştim.

10

SESSİZ BİR İBADET YAPAR GİBİ dizlerimin üzerine çöktüm ve şükran gözyaşları döktüm. Çünkü istikbalim gözlerimin önüne birdenbire apaçık serilmişti. Eski bir hata yüzünden insan cemiyetinden ayrı kaldıktan sonra, bunun yerine, her zaman sevmiş olduğum tabiata dönüyordum. Dünya zengin bir bahçe gibi bana veriliyor-

* Masallarda geçen bir çeşit çizme ki, giyen bir adımda memleketler aşarmış.

du. Tetkiklerde bulunmak artık hayatımın istikameti ve kuvveti, ilim, hayatımın hedefi olacaktı. Bu, tarafımdan kararlaştırılmış bir şey değildi. Ancak, o zamandan beri, aydınlık ve mükemmel olarak, bakir şekli ile, gözlerimin önüne çıkan şeyleri sessiz, esaslı, aralıksız bir çalışma ile tasvire uğraştım. Nefsimden memnuniyetim, tasvir ettiğim şey ile aslı arasındaki uygunluğa bağlıydı.

Bundan böyle ekip biçeceğim tarlaya üstünkörü bir bakışla hemen sahip çıkmak için kendimi topladım. Tibet yaylalarında bulunuyordum, birkaç saat evvel doğmuş olan güneş burada garp [batı] tarafına meyletmişti. Ondan daha süratli giderek Asya'yı şarktan garba doğru geçtim ve Afrika'ya ayak bastım. Her istikamete tekrar tekrar gidip gelerek bu kıtayı merakla seyrettim. Mısırda eski ehramları ve mabetleri temaşa ederken [seyrederken], çölde, yüz kapılı Thebai'nin* yakınlarında, evvelce Hıristiyan keşişlerinin oturdukları mağaraları gördüm. İçimde birdenbire şu sağlam ve aydınlık karar canlandı: "İşte senin yurdun burasıdır!" Bunların en gözden ırak, aynı zamanda geniş, rahat ve çakalların giremediği birini bundan sonraki evim olarak seçtim ve değneğimi alarak yolculuğuma devam ettim.

Herakles sütunlarının** yanından Avrupa'ya geçtim. Cenup [güney] ve şimal mıntıkalarını bir gözden geçirdikten sonra şimal Asya'dan, kutup glasiyelerinin [buzullarının] üzerinden Grönland'a ve Amerika'ya atladım. Bu kıtanın her iki kısmını dolaştım, cenup mıntıkalarında hüküm süren kış beni tekrar, Ümitburnu vasıtasıyla şimale kaçırdı.

---

* Yukarı Mısır'ın başşehri, Homeros'un "İlyada"sında yüz kapılı diye geçer.

** Cebelitarık Boğazı, rivayete göre Herakles Libya'dan Okyanus'a geçtiğinin delili olarak buraya sütunlar dikmiştir.

Şarki Asya'da gündüz oluncaya kadar bekledim ve bir müddet dinlendikten sonra yolculuğuma devam ettim. Amerika'nın her iki kısmında, dünyamızın bilinen en büyük arızalarının bulunduğu dağ silsilesini takip ettim. Yavaş ve ihtiyatlı adımlarla doruktan doruğa atladım, bazen alevli volkanların, bazen karla kaplı tepelerin üzerinden, ekseriya güçlükle nefes alarak geçtim, Elias dağına* vararak Bering Boğazı'ndan Asya'ya sıçradım. Bu kıtanın garp sahilindeki türlü kıvrıntıları takip ettim ve oralarda bulunan adalardan hangisine gitmenin mümkün olabileceğini hususi bir dikkatle tetkik ettim. Çizmelerim beni Malaka Yarım Adası'ndan Sumatra'ya, Cava'ya, Bali'ye ve Lombok'a götürdüler. Bu denizi dolduran adacıklar ve kayaların üzerinden Borneo'nun şimal batısına ve bu adalar denizinin diğer adalarına bir geçit bulabilmek için, çok defalar tehlikeyi göze alarak, fakat buna rağmen faydasız yere çalıştım. Bu ümide vedaya mecbur kaldım. Nihayet Lombok'un en uç tarafındaki burna oturup yüzümü cenuba ve garba çevirerek, hudutlarımı bu kadar çabuk bulduğum için, zindanımın sımsıkı kapatılmış demir parmaklıklarında ağlar gibi ağladım, dünyayı ve onun güneş tarafından giydirilen elbisesini, yani nebatlar ve hayvanlar dünyasını anlamak için bu kadar ehemmiyetle lüzumu olan şu acayip Avustralya'yı, Cenup Denizi'ni ve oradaki Zoophyt adalarını** görmek bana nasip değildi. Bunun için, toplamak ve yapmak istediğim her şey daha başlangıçtan yarım kalmaya mahkûmdu. Ey benim Adelbert'im, insanların bu uğraşıp didinmeleri nedir sanki?

Cenup yarım küresinde kışın en şiddetli olduğu zamanlarda, beni Tasmanya'dan ve Avustralya'dan ayıran

* Alaska ile Kanada arasında bir dağ.

** Cenup Denizi'ndeki bir çeşit mercan adaları.

iki yüz adım kadar mesafeyi, Ümitburnu'ndan hareket edip, kutup glasiyeleri üzerinden garba doğru giderek geçmeyi denedim. Nasıl döneceğimi bile düşünmüyor ve bu fena memleketin üzerime tabutumun kapağı gibi kapanmasını da göze alıyordum. Delice bir cesaretle bankizlerin [buz tabakalarının] üzerine doğru ümitsiz adımlar attım, soğuğa ve denize kafa tuttum. Fakat faydasız. Hâlâ Avustralya'ya gitmiş değilim. Her defasında Lombok'a dönerek en uç taraftaki burna oturdum, yüzümü cenuba ve garba doğru çevirerek, zindanımın sımsıkı kapatılmış demir parmaklıklarında ağlar gibi, yeniden ağladım.

Nihayet kendimi buradan kurtararak mahzun bir kalple tekrar Asya'nın içlerine yürüdüm. Buraları, gün doğuşuyla beraber şarktan garba giderek dolaştım. Ve hemen o gece; dün öğle üzeri geçerken kendime ayırmış olduğum Thebai'deki evime geldim.

Biraz dinlenir dinlenmez, Avrupa'da vakit gündüz iken, ilk iş olarak, ihtiyacım olan şeyleri tedarik etmeyi düşündüm. Her şeyden evvel bir çift terlik lazımdı. Çünkü yakındaki birtakım eşyayı rahatça tetkik etmek gayesiyle küçük adımlar atabilmek için çizmeleri çıkarmaktan başka bir yol yoktu ve ben bunun ne kadar rahatsız edici bir şey olduğunu denemiştim. Çizmelerin üzerine giydiğim bir çift terlik umduğum neticeyi verdi, hatta ben bundan sonra yanımda daima iki çift terlik birden bulundurdum. Çünkü aslanlar, insanlar veya sırtlanlar beni nebat tetkiki esnasında ürküttükleri zaman, çok kere, bu terlikleri elime alacak zaman bulamadan, ayağımdan fırlatıp atıyordum. Çok iyi olan saatim kısa süren gezintilerimde fevkalade bir kronometre vazifesini görüyordu. Bundan başka, bir minkaleye [iletkiye], birkaç fizik aletine ve bir kitaba ihtiyacım vardı.

Bütün bunları tedarik edebilmek için müsait bir sis tarafından gölgelenmiş bulunan Londra'ya ve Paris'e birkaç uzun yolculuk yaptım. Tılsımlı paradan artakalanlar bitince, yanıma, kolayca bulunabilen Afrika fildişleri aldım. Taşımaya kuvvetim yetmeyeceği için bunların en küçüklerini seçmeye mecbur oluyordum. Kısa zamanda her şeyim tamam ve hazırdı. Kendi kendine çalışan bir âlim sıfatıyla yeni hayatıma başladım.

Dünyayı dolaştım. Bazen yükseklikleri, bazen membaların ve havanın hararet derecesini ölçtüm, bazen hayvanları müşahedeye aldım, bazen nebatları tetkik ettim. Hattıistivadan [ekvatordan] kutba, bir dünyadan bir dünyaya koştum. Bilgileri bilgilerle karşılaştırdım. Afrika devekuşunun veya şimaldeki deniz kuşlarının yumurtaları, meyveler, bilhassa sıcak memleket hurmaları ve muzlar günlük gıdamı teşkil ediyordu. Noksan olan saadetin yerini nikotin ve insan alakasıyla bağlarının yerini sadık bir fino köpeğinin sevgisi tutuyordu. Bu köpek benim Thebai'deki mağaramı bekliyor ve yeni hazinelerle yüklü olarak oraya döndüğüm zaman sevinçle üzerime sıçrıyor, dünyada yalnız olmadığımı bana insanca hissettiriyordu. Bir macera beni bir kere daha insanlar arasına dönmeye mecbur etti.

11

BİR GÜN, terliklerim ayağımda, şimal memleketleri sahilinde yosun ve mantar toplarken bir kayanın köşesinden birdenbire karşıma bir beyaz ayı çıktı. Terliklerimi atarak karşımdaki adalardan birine atlamak istedim. Arada bulunan ve dalgaların üstüne çıkan çıplak bir kaya basamak vazifesi görecekti. Bir ayağımla bu kayaya sıkıca bastım,

fakat öteki taraftan denize yuvarlandım, çünkü farkında olmadan diğer ayağımda terlik takılı kalmıştı.

Müthiş soğuk beni sarstı. Hayatımı bu tehlikeden güçlükle kurtardım. Karaya ayak basar basmaz elimden geldiği kadar süratle Libya çöllerine, kendimi oranın güneşinde kurutmaya koştum. Fakat oraya gider gitmez güneş kafamın üzerinde öyle bir kaynadı ki, fena halde hastalanarak tekrar şimale doğru yollandım. Şiddetli hareketler yaparak hafiflemek istedim, güvensiz ve acele adımlarla garptan şarka, şarktan garba koştum. Bazen gündüzün bazen gecenin içindeydim. Bazen kışın soğuğundaydım.

Dünyada ne kadar zaman dolaşıp durduğumu bilmiyorum. Damarlarımda şiddetli bir yangın vardı, kendimi kaybetmeye başladığımı büyük bir korku ile seziyordum. Üstelik menhus tesadüf beni, böyle dikkatsizce koşarken, birinin ayağına bastırdı. Herhalde canını yakmış olacaktım; şiddetli bir darbe yedim ve yere düştüm.

Aklım başıma geldiği zaman güzel bir yatakta rahatça yatıyordum. Yatağım diğer birçoklarıyla beraber geniş ve güzel bir salonda bulunuyordu. Başucumda birisi oturuyordu. Birtakım insanlar salonda bir yataktan ötekine gidiyorlardı. Benim yatağımın önüne de geldiler ve benden bahsetmeye başladılar. Fakat bana "On iki numara" diyorlardı, buna rağmen ayak tarafımdaki duvarda, siyah mermer bir levhanın üzerinde büyük altın harflerle ve imlası doğru olarak "PETER SCHLEMIHL" diye benim ismim yazılı olduğu muhakkaktı. Bu bir yanlışlık değildi, gayet sarih olarak okuyabiliyordum. Levhanın üzerinde, ismimin altında iki satır yazı daha vardı, fakat bunları seçemeyecek kadar zayıftım. Tekrar gözlerimi kapadım.

Yüksek ve anlaşılır bir sesle, Peter Schlemihl'in bahsi geçen birtakım şeyler okunduğunu işittim, fakat mana-

sını kavrayamadım. Yatağımın önünde nazik bir adamla siyah elbiseli çok güzel bir kadının belirdiğini gördüm. Bu insanlar bana yabancı değillerdi, buna rağmen onları tanıyamıyordum.

Biraz zaman geçti ve tekrar kuvvetlendim. İsmim "on iki numara" idi ve "on iki numara" uzun sakalından dolayı bir Yahudi diye biliniyor, fakat bu yüzden kendisine daha az ihtimamla bakılmıyordu. Gölgesi olmadığının da farkına varılmamışa benziyordu. Çizmelerim, bana temin ettiklerine göre, buraya geldiğim zaman üzerimde bulunan bütün eşya ile birlikte, iyi ve emin surette muhafaza edilmekte idi ve iyi olduktan sonra bana tekrar verilecekti. Hasta olarak yattığım bu yerin ismi Schlemilium'du. Her gün Peter Schlemihl'e dair okunan şey, bu hayır müessesesini kuran bu hayır sahibi kimse için dua edilmesi hakkında bir tavsiye idi. Yatağımın yanında gördüğüm nazik adam Bendel, güzel kadın Mina idi.

Schlemihlio'da tanınmadan iyileştim ve daha birçok şeyler öğrendim. Bendel'in memleketinde bulunuyordum. O burada, benim, başka zamanlar pek de hayırlı olmayan paralarımın artanıyla, zavallıların bana hayır dua ettikleri bu hastaneyi, ismimi koyarak kurmuştu ve burayı idare ediyordu. Mina duldu, feci bir cinayet davası Raskal'ın hayatına ve Mina'nın da servetinin büyük bir kısmına mal olmuştu. Anası babası artık yaşamıyorlardı. Kendisi burada Allahtan korkan bir dul kadın olarak bulunuyor, hayır ve merhamet işleriyle uğraşıyordu.

Bir gün "on iki numara"nın yatağının yanında Herr Bendel ile konuşuyordu:

"Asil hanımefendi, niçin böyle sık sık kendinizi buranın fena havasına maruz bırakıyorsunuz? Ölümü arzu edecek kadar talihiniz size karşı sert mi davrandı?"

"Hayır, Herr Bendel, uzun rüyalarım sona erip kendi içimde uyandığımdan beri iyiyim! Uzun zamandan beri hiçbir isteğim yok ve artık ölümden de korkmuyorum. O zamandan beri geçmişi ve geleceği neşe ile düşünüyorum. Şimdi sizin, efendinize ve dostunuza böyle hayırlı bir şekilde hizmet edişiniz de, sakin ve içten bir saadetle olmuyor mu?"

"Allaha şükür, öyle, asil hanımefendi, başımızdan hakikaten acayip şeyler geçti. Kaderin dolu kadehinden farkında olmadan birçok iyi şeyler ve acı ıstıraplar içtik. Şimdi kadeh boşaldı, şimdi insana öyle geliyor ki, bütün bunlar bir tecrübeden ibaretmiş, artık akıllıca bir görüş sahibi olarak, asıl başlangıcı beklemek lazım. Asıl başlangıç şimdi bambaşka bir şey. İnsan tekrar o ilk havailiğe dönmek istemiyor ama, buna rağmen, nasıl yaşadı ise öyle yaşamış olmaktan da bir bakıma memnun oluyor. Hem içimden şuna da inanıyorum ki, şimdi dostumuzun vaziyeti o zamankinden daha iyidir."

Güzel dul:

"Benim içimde de böyle bir his var!" dedi; önümden geçip gittiler.

Bu konuşma içimde derin bir tesir bırakmıştı; fakat kendimi tanıtsam mı, yoksa tanıtmadan bırakıp gitsem mi diye ruhumda bir şüphe vardı. Kararımı verdim. Kalem kâğıt getirerek şunları yazdım: "Eski dostunuzun vaziyeti de o zamankinden daha iyidir, eğer çile çekiyorsa, bu, bahtıyla tekrar barışmanın çilesidir!"

Bundan sonra, kendimi daha kuvvetli bulduğum için üstümü giyinmek istedim. Yatağımın yanında duran küçük dolabın anahtarını getirdiler. Bana ait olan her şeyi onun içinde buldum. Elbiselerimi giydim. Nebatat kutusunu siyah hırkamın üzerine taktım, şimal memleket-

lerinde topladığım yosunları bu kutunun içinde tekrar buldum ve memnun oldum. Çizmeleri ayağıma geçirdim, yazdığım tezkereyi yatağın üzerine bıraktım, kapı açılır açılmaz Thebai yolunu tutup hemen uzaklaştım.

Suriye sahilleri boyunca, son defa evimden ayrıldığım yolu tutup dönerken, zavallı köpeğim Figaro'nun bana doğru geldiğini gördüm. Bu fevkalade köpek, uzun zaman evde bekledikten sonra, efendisinin izini kovalamaya kalkmış görünüyordu. Durdum ve onu çağırdım. Masum, coşkun sevgisinin binbir içli gösterişi ile havlayarak üzerime atıldı. Kendisini kolumun altına alarak tekrar eve getirdim, çünkü peşimden gelemeyeceği muhakkaktı.

Mağarada her şeyi eskisi gibi yerli yerinde buldum, tekrar kuvvetlendikçe yavaş yavaş eski meşguliyetlerime, eski hayat tarzıma döndüm. Yalnız tam bir sene müddetle, bana hiç yaramayan kutup mıntıkalarından uzak kaldım.

İşte, sevgili Chamisso, bugün de böyle yaşamaktayım. Çizmelerim eskimiyor, halbuki meşhur Tieckius'ün "De rebus gestis pollicilli"* adlı pek âlimce eseri beni bu cihetten evvela korkutmuştu. Çizmelerin kuvveti de eksilmiyor; yalnız benim kuvvetim azalıyor. Fakat bu kuvveti faydasız yere değil, daima ileri giden bir gaye için kullanmış olmak gibi bir tesellim var. Çizmelerimin beni götürebildiği yerlerde dünyayı, dünyanın oluşumunu, arızalarını, hararet derecesini, hava tabakasının değişişlerini, cazibe kuvvetinin görünüşlerini, yer yuvarlağı üzerindeki hayatı, bilhassa nebatlar dünyasını, benden evvel herhangi bir insana nasip olandan daha esaslı olarak öğrendim. Hadiseleri, mümkün olduğu kadar aslına uygun ve açık bir düzen altında birçok

* Alman romantik muharriri Ludwig Tieck'in "Baş parmacık denilen küçük Thomas'ın hayatı ve yaptığı işler, üç perdelik bir hikâye" adlı 1811'de yazılmış bir eseri.

eserlerde gösterdim, çıkardığım neticeleri ve mütalaalarımı [görüşlerimi] şöylece birkaç makalede anlattım. Afrika'nın iç kısımlarının, şimal mıntıkalarının, İç Asya'nın ve bu kıtanın şark kıyılarının coğrafyasını tespit ettim.

"Historia stirpium plantarum utriusque orbis"* adlı eserim "Flora universalis terrae"nin** büyük bir parçası ve benim "Systema naturae!"min*** de bir bölümü olarak ortada duruyor. Bu eserde yalnız malum olan familyaların sayısını hiç olmazsa üçte bir derecesinde çoğaltmış olmakla kalmayıp, aynı zamanda nebatların tabii sistemleri ve coğrafyası için de bir şeyler yapmış olduğumu zannediyorum. Şimdi hayvanlar hakkındaki eserim üzerinde gayretle çalışmaktayım. Ölümümden evvel, müsveddelerimin Berlin Üniversitesi Kütüphanesine teslimi için gereken tedbirleri alacağım.

Seni de sevgili Chamisso, benim tuhaf hikâyemin muhafızı yapıyorum; belki böylece, ben dünyadan çekilip gittikten sonra, bu dünya halkından bazılarına faydalı bir ders olabilir. Fakat sen, dostum, insanlar arasında yaşamak istiyorsan, her şeyden evvel gölgeye, sonra paraya hürmet etmesini öğren. Eğer yalnız kendin için ve içindeki iyi tarafın için yaşamak istiyorsan, o zaman nasihate ihtiyacın yok.

EXPLICIT****

---

* "Dünyanın her iki yarısındaki nebatların meydana gelişi tarihi".

** "Yeryüzünün Genel Florası".

*** "Tabiat Sistemi".

**** Orta Çağ'da kullanılan "Explicirus est liber" (kitap bitti) tabirinin kısaltılması.

Peter Schlemihl'in Tuhaf Hikâyesi, gölgesini dipsiz bir keseyle takas etmeyi kabul ederek insanlardan kaçıp saklanmak zorunda kalan bir adamın hikâyesi. Adelbert von Chamisso tarafından 1814'te kaleme alınan bu güzel novella, yazıldığı dönemde büyük ilgi görerek önce bütün Avrupa dillerine, ardından dünya dillerine çevrildi. Bugün de Alman romantik edebiyatının önde gelen yapıtları arasında sayılıyor.

Fransız ana babadan dünyaya gelen Chamisso, Almanya'da, Alman kültürüyle büyüdü. Fakat her iki ülkede de "yabancı" muamelesi görmekten kurtulamadı. Kimilerine göre, gölgesini kaybeden adamın macerasında yaşadığı toplumsal dışlanmışlığı dile getirmiş; insanların bir gölgeye, boş bir şeye ne denli önem verdiklerini, bu yüzden insanı nasıl mutsuz ettiklerini göstermiştir.

Büyük yazarımız Sabahattin Ali'nin ustalıklı çevirisi ve sunuş yazısıyla Yordam Edebiyat'ta...

yordam edebiyat
YordamEdebiyat
YordamEdebiyat
YordamKitap



8 TL. KDV'den muaftır
ISBN 978-605-172-406-5